

Christian Koitve

SOTSIAALSE ETTEVÕTLUSE KÄSITLUSED JA PRAKTIKA EESTIS

LÕPUTÖÖ

Teenusmajanduse instituut

Sotsiaaltöö õppekava

Juhendaja: Eva Vahtramäe

Mõdriku 2023

Mina, Christian Koitve, tõendan, et lõputöö on minu kirjutatud. Töö koostamisel kasutatud teiste autorite, sh juhendaja teostele on viidatud õiguspäraselt.

Kõik isiklikud ja varalised autoriõigused käesoleva lõputöö osas kuuluvad autorile ainuisikuliselt ning need on kaitstud autoriõiguse seadusega.

Juhendaja (nimi, allkiri) Eva Vahtramäe, allkirjastatud digitaalselt

Lõputöö on kaitsmisele lubatud 24.05.2023 instituudi direktori korraldusega nr. 1-14/53 kuupäev 03. mai 2023.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Christian Koitve, sünnikuupäev: 22.03.2001, annan Tallinna Tehnikakõrgkoolile (edaspidi kõrgkool) tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Sotsiaalse ettevõtluse käsitlused ja praktika Eestis“

1. reprodutseerimiseks paberkandjal kõrgkooli raamatukogus avaldamise ja säilitamise eesmärgil;
2. elektroonseks avaldamiseks kõrgkooli repositooriumi kaudu;
3. kui lõputöö avaldamisele on instituudi direktori korraldusega kehtestatud tähtajaline piirang, lõputöö avaldada pärast piirangu lõppemist.

Olen teadlik, et nimetatud õigused jäävad alles ka autorile ja kinnitan, et:

1. lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid ega muid õigusi;
2. PDF-failina esitatud töö vastab kirjalikult esitatud tööle.

Rakveres 03.05.2023, allkirjastatud digitaalselt

SISUKORD

SISSEJUHATUS.....	4
MÕISTED	6
1 TEOREETILINE ALUS.....	7
1.1 Abraham Maslow inimvajaduste teooria	7
1.2 Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria	8
2 SOTSIAALSE ETTEVÕTLUSE OLEMUS	10
2.1 Sotsiaalse ettevõtluse omadused ja põhimõtted.....	13
2.2 Eesmärkide ja tulevikuplaanide seadmine.....	14
2.3 Sotsiaalse ettevõtluse praktika, rahastus ja probleemid Eestis	15
2.4 Sotsiaalse ettevõtlusega tegelevad ettevõtted Eestis	18
2.5 Eesti sotsiaalsete ettevõtete praktikas käsitletavate teenuste kirjeldused.....	23
3 EMPIIRILISE UURINGU METOODIKA.....	28
4 EMPIIRILISE UURINGU TULEMUSED JA ANALÜÜS	31
4.1 Empiirilises uuringus osalejate profiil.....	31
4.2 Tulevikuplaanide olemasolu ja nende realiseerimise huvi Eesti sotsiaalsetes majandusühendustes	33
4.3 Sotsiaalsete eesmärkide ja tegevuste realiseerimist toetavad ja takistavad tegurid.....	37
4.4 Empiirilise uuringu järeldused ja soovitusel.....	49
KOKKUVÕTE.....	52
SUMMARY	54
VIIDATUD ALLIKAD.....	57
LISA	63
LISA 1. Ankeetküsitlus sotsiaalsetele majandusühendustele.....	63

SISSEJUHATUS

Sotsiaalne ettevõtlus on Eestis järjest populaarsust koguv ning kiiresti kasvav valdkond (Statistikaameti andmetel kasvab sotsiaalse ettevõtluse populaarsus iga aastaga, 2021). Eestis on sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas palju erinevaid suundi, kus liikuda. Näiteks võib liikuda transpordi, toodete müümise kui ka valmistamise, teenuste pakkumise, sotsiaalhoolekande, taaskasutuse või rehabilitatsiooni suunal (Sotsiaalne ettevõtlus Eestis, 2022).

Aktuaalseks probleemiks on Eesti inimeste ja ettevõtjate vähene teadlikkus sotsiaalse ettevõtluse valdkonnast (Poliitikakujundajad kohtusid kujundamaks sotsiaalse ettevõtluse ja innovatsiooni tulevikku, 2022). Järgnevas töös kirjeldatakse sotsiaalse ettevõtluse olemust, sotsiaalse ettevõtluse panusest ühiskonna arengusse ning millisel moel tagatakse sotsiaalse ettevõtlusega Eesti elanike üldine heaolu ja turvalisus (Kivioja, 2013). Töös kirjeldatakse põhilisemaid ja tuntumaid sotsiaalseid ettevõteteid Eestis ning antakse ülevaade Eesti sotsiaalsete ettevõtete praktikas käsitletavatest teenustest (Sotsiaalne ettevõtlus Eestis, 2022).

Tänapäeva arenenud sotsiaalses ühiskonnas on tähtsal kohal abivajajate, erivajadustega inimeste ja vähemusgruppide toetamine ning kaasamine ühiskonna ellu. Selline tegevus tagab abivajajatele ja erivajadustega inimestele kui ka vähemusgruppidele täisväärtusliku elu (Lapina, 2021). Sotsiaalse ettevõtluse põhiprobleemiks võib pidada inimeste vähenenud teadlikkust sotsiaalse ettevõtluse valdkonnast. Samuti on sageli inimestel erinevad eelarvamused sotsiaalsest ettevõtlusest ning see võib olla suureks probleemiks (Vester & Amer, 2019).

Aktuaalne on sotsiaalse ettevõtluse valdkond seepärast, kuna tänapäeva ühiskonna ülesanne on tagada elanike heaolu ning anda panus looduseskeskkonna säilimisse (Sotsiaalne ettevõtlus Eestis, 2022). Samuti antakse ülevaade sotsiaalvaldkonna ja ettevõtluse omavahelistest seostest ning erinevatest võimalustest, kuidas sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas tegutseda. Lõputöö tutvustab ja selgitab välja sotsiaalse ettevõtluse populaarsemad Eestis leiduvad ettevõtlusvormid ning nende tingimused. Lõputöö on kindlasti vajalik neile, kes on huvitatud sotsiaalsest ettevõtlusest või tulevastele sotsiaaltöötajatele, kelle siht on tegeleda sotsiaalse ettevõtlusega.

Lõputöö eesmärk on välja selgitada Eesti majandusühenduste praktika sotsiaalses ettevõtluses ja nende eesmärkide realiseerimist mõjutavad tegurid. Lõputöö on vajalik, et anda Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikule soovitusi teadlikkuse tõstmiseks erinevates valdkondades.

Eesmärgist lähtuvalt on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- Luua teoreetiline raamistik sotsiaalse ettevõtluse käsitlestest ja praktikast.

- Analüüsida, millised toetavad ja takistavad tegurid mõjutavad sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide realiseerimist.
- Selgitada välja sotsiaalsete ettevõtjate hinnangutele põhinedes, kuidas mõjutab riiklik süsteem eesmärkide realiseerimist.
- Teha järeldusi ja ettepanekuid Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikule teadlikkuse tõstmiseks erinevates valdkondades.

Konkreetne lõputöö koosneb neljast peatükist, mis omakorda jagunevad alapeatükkideks. Esimene peatükk tutvustab teoreetilist alust, mille eesmärk on anda ülevaade lõputöö ja sotsiaalse ettevõtluse valdkonda puudutavatest teooriatest. Esimene teooria, mida kasutatakse, on klassikaline Abraham Maslow inimvajaduste teooria (Mcleod, 2023). Inimvajaduste teooria seostatakse lõputöös sotsiaalse ettevõtluse kui tervikuga. Teiseks teooriaks on valitud Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria. Piirangute teooria seostatakse lõputöö põhieesmärgiga ehk teooria annab ülevaate selle kohta, kuidas saada aimdus eesmärkide realiseerimist mõjutavatest teguritest ning kuidas likvideerida takistavaid ehk piiravaid tegureid (Rattner, 2006).

Teise peatüki ülesanneteks on tutvustada ettevõtluse ja sotsiaalse ettevõtluse üldist olemust ning millised on mõlema ettevõtlusliigi põhieesmärgid ja kuidas on sotsiaalsete ettevõtete jaotus varieerunud kahe erineva aasta lõikes. Samuti tutvustatakse peatükis seda, kuidas luua eesmärke ja erinevaid tulevikuplaane sotsiaalses ettevõtluses, millised on sotsiaalse ettevõtluse tunnused ning kuidas käsitletakse Eestis sotsiaalset ettevõtlust, milline on sektori rahastus ja sellega seotud probleemid. Lisaks tutvustatakse tuntumaid sotsiaalse ettevõtlusega tegelevaid ettevõtteid Eestis ja kirjeldatakse tuntumaid teenuseid, mida Eesti praktikas sotsiaalse ettevõtlusega käsitletakse ja tuuakse välja sihtgrupid kellele on sotsiaalsetel eesmärkidel põhinevad teenused suunatud.

Kolmandas peatükis tutvustatakse empiirilise uuringu metoodikat, antakse ülevaade ja kirjeldatakse põhilist uurimisobjekti ehk valimit ning millist uurimismeetodit lõputöö empiirilise osa analüüsis kasutatakse. Viimases ehk neljandas peatükis analüüsitakse lõputöö empiirilise uuringu raames kogutud andmeid ja järelduste alapeatükis tuuakse välja võimalikud soovitusel, millega peavad arvestama sotsiaalsest ettevõtlusest huvitunud inimesed või tulevased sotsiaaltöötajad, kelle plaan on siduda enda elu sotsiaalse ettevõtlusega.

MÕISTED

Käsitlema - on teatud tüüpi probleemi või ülesandega tegelemine, kasutades selleks erinevaid võtteid või teooriaid (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Majandusühendus - on majandusliku koostöö vorm, organisatsioon või rühmitus, mis võib olla riigisisene kui ka riikidevaheline (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Rehabilitatsioon - on põhiliselt ravile või teenusele järgnev tervise või heaolu taastamine, mis on suunatud abivajaja toimetuleku parandamiseks (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Sotsialiseeruma - on inimese sobitumine kui ka kujunemine ühiskonna või kogukonna liikmeks (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Vahendamine - on tegevus, millega antakse, edastatakse või toimetatakse edasi inimesetele või riikidele vajalikku informatsiooni või toodangut (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Trepironija - tegemist on abivahendiga, mille eesmärk on aidata ratastooliga abivajajat liikumisel treppidest (Käär & Koppel).

Pealelugeja - on isik, kelle põhiülesanne on lausuda, tõlkida või mõtestada etteantud teksti (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Kõrvalabi - on tegevus, mis on suunatud inimese toimetuleku toetamiseks. Kõrvalabi saavad kasutada nii lapsed, täiskasvanud kui ka eakad (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Sihtgrupp - on teise sõnaga sihtrühm, mis on ühiskonnaliikmete rühm, keda soovitakse mõjutada või kes on konkreetsele teenusele või programmile suunatud (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

Realiseerimine - on tegevus, mille põhieesmärk on viia ellu, teostada kui ka tegelikult muutama ideid, mõtteid või kavatsusi (Eesti keele seletav sõnaraamat, 2009).

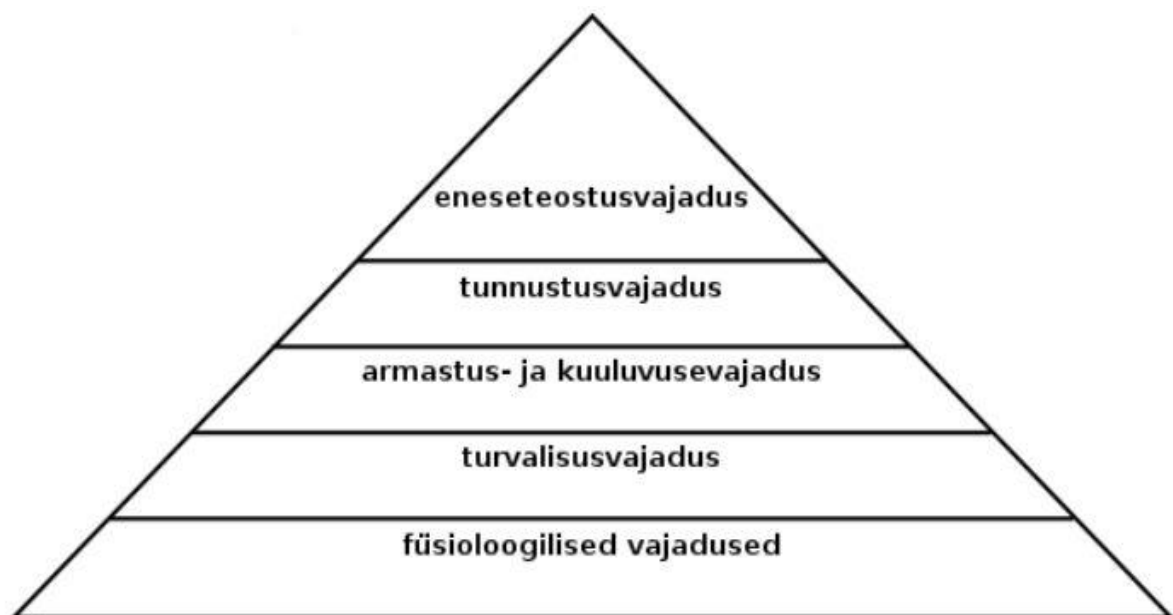
1 TEOREETILINE ALUS

Peatükis tutvustakse kahte põhilist alusteoriat, millel on nii otseseid kui ka kaudseid seoseid sotsiaalse ettevõtluse olemuse kui ka eesmärkide realiseerimisega. Mõlemad teooriad pärinevad eelmisest sajandist ning teooriate autoriteks on Abraham Maslow ja Eliyahu M. Goldratt.

1.1 Abraham Maslow inimvajaduste teooria

Abraham Maslow loodud inimvajaduste teooriat on peetud psühholoogia üheks motivatsiooniteooriaks ning see annab selge ja mõisteteva ülevaate inimeste põhivajadustest, mis on olulised eksisteerimise seisukohalt. Teooria järgi on kõik vajadused eluspüsimise alustalaks. Maslow tõi teoorias välja fakti, et joonisel (Joonis 1) olevad esimesed neli põhivajadust võib lugeda füsioloogiliste vajaduste asemel hoopis puudujäägivajadusteks ja eneseteostuse kasvuvajaduseks (Mcleod, 2023).

Puudujäägivajadused on esmased, mis suunavad inimese eluks vajalikke eesmärke seadma. Juhul kui puudujäägivajadused jäävad rahuldamata, tekib teatav käitumine, mida võib nimetada puudujäägiks. Kasvuvajadus ehk eneseteostusvajadus on seotud iga inimese soovist realiseerida enda võimeid ning oma loomingu tasemega. Muidugi ei tähenda, et põhivajadused peaksid olema 100% rahuldatud vaid piisab, kui on minimaalselt rahuldatud. Maslow arvates ei saa alustada tipus olevate vajaduste rahuldamisega enne, kui alumistel tasemetel olevad vajadused on rahuldatud (Mcleod, 2023).

Joonis 1. A. Maslow inimvajaduste teooria. (Teppan)

Järgnevalt tuuakse välja joonisel olevate põhivajaduste kirjeldused, et oleks täpsemalt aru saada nende üldisest olulisusest:

- Füsioloogilised vajadused- on vajadused mille alla kuuluvad: piisav une aeg, puhas õhk, toit, peavari ehk elukoht, seksuaalsus ning riietus (Mägi, 2011).
- Turvalisusvajadus- on seotud ühiskonnas oleva turvalisusega, kuid ka indiviidi turvalisusega. Selle vajaduse alla kuuluvad näiteks: politsei, perekond, koolid, töökohad, sotsiaalhoolekanne, sotsiaalne stabiilsus ja üldine heaolu (Mcleod, 2023).
- Armastus- ja kuuluvusvajadus- nende vajaduste alla kuuluvad: sõprus, intiimsus, aktsepteerimine ja gruppi kuuluvus (Mägi, 2011).
- Tunnustusvajadus- on vajadus mille alla kuuluvad: eneseväärikus, saavutused, huvid, austus teistelt ja sõltumatus (Mcleod, 2023).
- Eneseteostusvajadus- on maksimum kuhu inimesed jõuavad kui tegelevad enda jaoks meelepärase tegevuse või valdkonnaga süvitsi. Selle vajaduse juures proovitakse järele kõik milleks potentsiaali leidub (Mcleod, 2023).

Kokkuvõtvalt annab Abraham Maslow inimvajaduste teooria selged juhised selle kohta, millised põhivajadused on inimeste eksisteerimise juures olulisel kohal. Põhivajadustel on elus küllaltki suur roll. Võib väita seda, et iga vajaduse rahuldamine on teatud hetkel oluline ning nende rahuldamata jätmine mõjutab inimeste käitumist suurel määral.

1.2 Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria

Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria kuulub organisatsiooni teooriate hulka. Selle teooria puhul on läbivaks põhimõtteks organisatsioonis leiduvate probleemkohtade või piirangute leidmine ning nendega tegelemine. Goldratti arvates on igal tegutseval organisatsioonil olemas püüdluste saavutamisel kui ka eesmärkide realiseerimisel vähemalt üks takistav tegur. Juba vähemalt üks takistav tegur võib mõjutada väga olulisel määral seda, et organisatsiooni sees soovitud eesmärkideni jõudmine on raskendatud või piiratud. Piirangute teooriat võib pidada ka üheks võimalikuks piirangute ja/või takistavate tegurite likvideerimise meetodiks (Rattner, 2006). Sarnaselt Abraham Maslow inimvajaduste teooriale on loonud Eliyahu M. Goldratt piirangute teooria samuti viie astmeliseks ning järgnevalt tuuakse välja astmete kirjeldused:

- Süsteempiirangu tuvastamine on organisatsiooni tegevuse juures esmane, mida on vaja teha selleks, et leida üles võimalik piirav ehk takistav tegur, mis mõjutab töö tulemuslikkust ja

eesmärkide täitmist. Tavaliselt on süsteemipiirang seotud kahe erineva teguriga. Üks võib olla nii organisatsioonisisene ja teine tegur võib olla poliitiline (Rattner, 2006).

- Järgmiseks eesmärgiks oleks analüüsida seda, millisel määral on võimalik süsteemipiirangut organisatsioonis selliselt ära kasutada, et sellest oleks teatud määral organisatsioonile kasu. Piirava ehk takistava teguri võimalik ja maksimaalne kasutamine ei tohiks nõuda erilisi tegevuskulusid, sest sellisel juhul võib ohustada see organisatsiooni tegevust (Rattner, 2006).
- Kindlustada toetavad tegurid selliselt, et takistav tegur ei ohustaks neid ning saaks tuua organisatsioonile kasu. Selles etapis tasub analüüsida takistava teguri üldist mõju organisatsioonile ja millisel määral on võimalik antud piirangust vabaneda (Rattner, 2006).
- Juhul kui teise ja kolmanda teooria-astme kaudu pole võimalik takistavat tegurit rakendada, võib takistava teguri tõkestamiseks kasutada kõiki olemasolevaid meetmeid (Rattner, 2006).
- Võimalusel tasub takistava teguri tõkestamiseks luua selliseid lahendusi, mida pole varasemalt rakendatud. Juhul kui takistava teguri mõju on märkimisväärne, tuleks analüüsida teooria esimest astet ning tuvastada sarnase süsteemipiiranguga seotud mõni teine probleem. Sellise teguviisiga õnnestub lähemale jõuda algprobleemile (Rattner, 2006).

Kokkuvõtvalt on Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria üks põhilisematest organisatsiooniteooriatest. Piirangute teooria väljendab seda, et igas organisatsioonis olev piirav tegur võib eesmärkide või sihtide realiseerimist olulisel määral mõjutada. Selleks, et piiravast tegurist teatud kasu saada või see likvideerida on esmalt oluline seda tunda. Piirangute teooria annab küllaltki selge juhise, kuidas vähendada piirava teguri mõju organisatsioonile kui tervikule ning kuidas sellega võimalikult väheste kuludega toime tulla.

2 SOTSIAALSE ETTEVÕTLUSE OLEMUS

Peatükk annab lühiülevaate, milline on ettevõtluse ning sotsiaalse ettevõtluse põhiline olemus ja millised on nende kahe ettevõtlusliigi põhieesmärgid. Teine peatükk tutvustab erinevaid ettevõtluse ja sotsiaalse ettevõtluse ajaloolisi aspekte ning toob välja põhilised sotsiaalse ettevõtluse põhimõtted. Samuti antakse ülevaade erinevatest ettevõtlusvormidest, mis puudutavad nii traditsioonilise kui ka sotsiaalse ettevõtluse toimimist olulisel määral.

Peamiselt on ettevõtlus selline tegevus, mis on loodud selleks, et saada tulu. Tulu võidakse saada nii erinevate teenuste pakkumisest, toodete valmistamisest, vahendamisest kui ka müügist. Selline tegevus ühiskonnas loob tulu, kuid loob ka ühiskonnaliikmetele erinevaid töökohti ning sellise tegevusega tagatakse inimeste vajadused, sissetulekud ja muud vajalikud asjad, mis on tähtsad inimeste heaolu juures (Kaljuste, 2020). Alusteoorias väljatoodud inimvajaduste teooria toob välja selle, et vajadused ongi elus tähtsal kohal (Mcleod, 2023). Ettevõtluse põhieesmärgid on edendada majanduskasvu, suurendada üldist tööhõivet ja toetada ühiskonna arengut (Kaljuste, 2020).

Ettevõtlusel on väga pikk ajalugu. Esimesi märke ettevõtlusest on täheldatud juba antiikajast, kus toimusid esimesed ärielistel eesmärkidel seotud tehingud. 1437. aastal on kirja pandud sõna ettevõtja kohta selline mõte, et tegemist on sellise isikuga, kes on üldiselt aktiivne ning kelle eesmärk on saavutada midagi (Raudsepp, 2012). 20. sajandi paiku märgati ühiskonnas, et ettevõtjate panus ühiskonna arengusse oli märkimisväärne ning seepärast oli tegu soositava valdkonnaga ühiskonnas, mida hakati toetama igakülgsest. 21. sajandil on ettevõtluse areng kasvanud jõudsalt ning riigid on hakanud seda valdkonda toetama ning see on riigides järjest populaarsust koguv valdkond (Kaljuste, 2020).

Ettevõtluse populaarsus on tingitud sellest, et järjest enam inimesi soovivad olla iseenda peremehed või olla sõltumatud teistest. Teine selline motiiv miks ettevõtlusega alustatakse on seotud elukohaga. Paljud maapiirkondades elavad inimesed tegelevad ettevõtlusega seepärast, kuna maal on vähem töökohti ja linnades tööl käimine on raskendatud. Ettevõtjate arvates on mõistlik sellises olukorras töökohad maapiirkonda ise luua (Raudsepp, 2012). Sellise teguviisiga lahendatakse palju erinevaid probleeme, kuid suurendatakse ka hajaasustuse alla vaevlevate piirkondade üldist kogukonnaelu.

Eestis on ettevõtlusmaailmas tegelemiseks mitmeid erinevaid võimalusi. Näiteks võib tegutseda FIE-na (Füüsilisest isikust ettevõtja). FIE-lt ei nõuta Eestis algkapitali olemasolu. Kuna algkapitali FIE-l vaja pole, vastutatakse kohustuste ees selles ettevõtlusvormis kogu varaga. Konkreetseid juhtorganid FIE-l puuduvad. Teine ettevõtlusvorm millega võib alustada on näiteks OÜ (Osaühing). Osaühingus

on nõutav minimaalne algkapital 2500 eurot, kuid see pole kohustuslik. Osanik ei pea isiklikult osaühingu kohustuste eest vastutama sellisel juhul kui algkapital on olemas. Teisel juhul vastutab osanik isiklikult 2500 euro ulatuses. Sellist ettevõtlusvormi võib asutada vähemalt üks isik, kuid osaühingus on nõutud juhtorganite olemasolu. Osaühingu kõrgeim juhtorgan on juhatus. Juhul kui osaühingu põhikirjas on ära märgitud nõukogu olemasolu, peab see ka olema. Kõrgeim tasand on osaühingul osanike koosolek.

Kolmas selline tuntud ettevõtlusevorm on AS (aktsiaselts). Aktsiaseltsi võib asutada samuti vähemalt üks isik, kuid selles ettevõtlusvormis on nõutud minimaalne algkapital 25 000 eurot ning selles ettevõtlusvormis ei vastuta aktsionär isiklikult kohustuste eest. AS ettevõtlusvormi juhib Eestis kõrgeim juhtorgan, milleks on aktsionäride üldkoosolek. Nõutud on veel juhatuse ja nõukogu olemasolu (Ettevõtlusvormide võrdlus, 2020).

Sotsiaalne ettevõtlus on ettevõtlustegevuse üks liike, mille põhieesmärk on luua positiivsemat ühiskonda. Tegemist on sellise ettevõtlusliigiga, mis tegeleb erinevate toodete valmistamise, müümisega kui ka erinevate teenuste pakkumisega muutes selle tulemusel inimeste heaolu paremaks ning toetab olulisel määral ühiskonna arengut. Sotsiaalsetel ettevõtetel on lisaks põhieesmärgile veel ühiskondlik eesmärk. Ühiskondliku eesmärgi juures tagatakse inimeste positiivne toimetulek ja heaolu ning panustatakse nii loodus- kui ka elukeskkonna säilimisse (Sotsiaalne ettevõtlus Eestis, 2022).

Sotsiaalne ettevõtlus erineb traditsioonilisest ettevõtlusest selliselt, et siin panustatakse esmalt ühiskonna toimimisse ja elanikkonna heaolusse ning alles lõpus kasumisse. Traditsioonilise ettevõtluse juures käib asi nii, et eesmärk on teenida suurt kasumit (Ott, 2013). Sotsiaalne ettevõtlus on küllaltki noor nähtus. Arvatakse, et esmalt mainiti seda terminit 20. sajandi teises pooles, kui tunti esimest korda huvi selle kohta kuidas äritegevusoskused saaksid lahendada ühiskondlikke probleeme. Peale 1970 aastaid on hakatud järjest enam tegelema sotsiaalse ettevõtluse valdkonnaga ning andma sellele nähtusele erinevaid selgitusi (Kivioja, 2013). Sotsiaalse ettevõtluse alla võib lugeda erinevaid koolitusi, mis propageerivad erinevaid sotsiaalse ettevõtluse võimalusi ühiskonnas. Koolituste eesmärk on teenida tulu, kuid samas leida ühiskonnas levinud probleemidele võimalikke lahendusi.

Praegusel ajal on põhiliselt kolm ettevõtlusvormi, mida sotsiaalse ettevõtlusega tegelemisel kasutatakse. Põhiline ettevõtlusvorm, millega tänapäeval kokku võib puutuda on MTÜ ehk mittetulundusühing (Ott, 2013). Mittetulundusühing on selline majandusühenduse vorm, mis toimib läbi vabatahtliku tegevuse ning ei ole suunatud otseselt tulu saamisele. Sellise ettevõtlusvormi puhul on lubatud tulu teenimine põhikirjas olevate eesmärkide saavutamiseks. Eestis on sellise tegevuse

toimimise jaoks välja Mittetulundusühingute seadus, mille ülesanne on reguleerida ettevõtlusvormi toiminguid. MTÜ asutamisel peab Eestis olema vähemalt kaks liiget ning asutamisel ei ole oluline, kas tegu on juriidilise või füüsilise isikuga. Kõrgeimaks juhtorganiks võib pidada MTÜ-l liikmete üldkoosolekut, mille ülesandeks on valida välja juhatus. Juhatuse ülesanne on asutust juhtida ning esindada (Mittetulundusühingu asutamine, 2023).

Teine ettevõtlusvorm, mida sotsiaalsed ettevõtted kasutavad on SA (Sihtasutus). SA on loodud peamiselt selleks, et valitseda ja kasutada vara. Peamiselt reguleerib SA tegevust Sihtasutuse seadus. Asutada võib sellist majandusühendusevormi üks või mitu isikut ning asutamisel on kohustuslik tasuda riigilõiv, mis on 80€. Lisaks tuleb tasuda notari kulud. Isikud võivad asutamisel olla nii füüsilised kui ka juriidilised. Sihtasutuse juhtimiseks on vajalik juhatuse ja nõukogu olemasolu (Sihtasutuse asutamine, 2021). Sotsiaalse ettevõtte võib luua ka OÜ vormis, mida võib kutsuda ka äriühinguks (Ettevõtlusvormide võrdlus, 2020). Osaühingu loomise kohta on antud ülevaade lõputöö teise peatüki esimeses alapeatükis, kus seletatakse lahti täpsemad asutamise tingimused. 2018 aasta seisuga tegeles Eestis Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku andmebaasist lähtuvalt umbes sadakond sotsiaalset ettevõtet (Diagramm 1), kus kõige domineerivamaks majandusühenduse vormiks oli mittetulundusühing, teisel kohal olid osaühingud ja kõige vähem tegeleti sihtasutuste arendamisega (Sotsiaalne ettevõtlus, 2022).

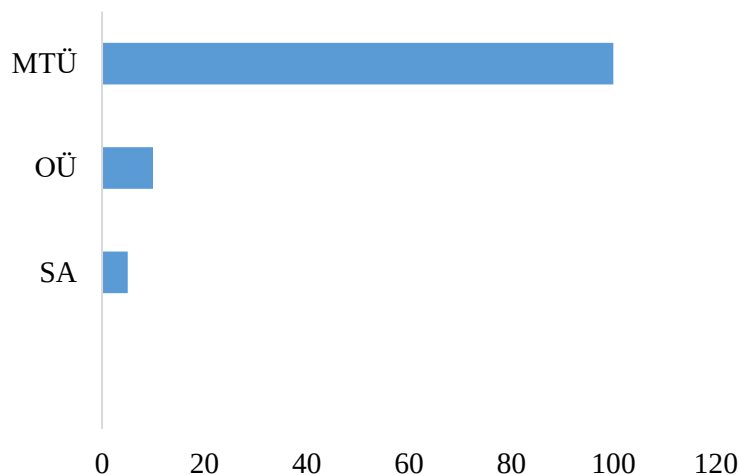

Diagramm 1. Sotsiaalsete ettevõtete jaotus 2018 aastal. (Sotsiaalne ettevõtlus, 2022)

Kokkuvõtvalt võib öelda seda, et ettevõtluse puhul on tegemist sellise tegevusega, mis parandab ühiskonnaliikmete heaolu, edendab majanduse kasvu, toetab hajaasustusega piirkondi ja parandab ühiskonna üldist arengut positiivses suunas. Ettevõtluse üldine ajalugu on üpris pikk ning praeguses ühiskonnas on see kiirelt arenev valdkond, mis pakub erinevaid võimalusi ettevõtlusvaldkonnas tegutsemiseks ja pakub palju võimalusi eneseteostuseks.

Võib öelda seda, et sotsiaalse ettevõtluse puhul on tegemist noore valdkonnaga ühiskonnas. Tegu on sellise ettevõtlusliigiga, mille põhiline eesmärk ei ole kasumi teenimine vaid eesmärk on leida erinevatele ühiskonnas laialt levinud probleemidele lahendusi, toetada erinevaid riigis elavaid vähemusgruppe ja parandada ühiskonna üldist heaolu sotsiaalsel tasandil. Tänapäeval on sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas tegutsedes võimalik luua ettevõtte erinevate ettevõtlusvormide abil, mis tagavad parema organiseerituse ühiskonnas. Uuringute tulemustel võib väita, et kõige populaarsem ettevõtlusvorm sotsiaalse ettevõtluse puhul on tegutsemine mittetulundusühinguna.

2.1 Sotsiaalse ettevõtluse omadused ja põhimõtted

Sotsiaalse ettevõtluse toimimise juures on olulised teatud tüüpi omadused ja põhimõtted ning nende järgimine. Sellise ettevõtlusliigi põhiomadusteks on teenida pigem ühiskondlikku kasu kui suurt kasumit, kasutades selleks uudseid lahendusi (teenused, tooted) või tootmismeetodeid. Sotsiaalse ettevõtluse teeb sotsiaalseks see, et töö tegemise võimalus antakse eelkõige vähemusgruppidele või sotsiaalselt tõrjutud inimestele. Selline käsitlus tagab selle, et ühiskonnas väheneb sotsiaalne ebavõrdsus ning selle asemel suureneb tööhõive. Põhilisemateks sotsiaalsete ettevõtete omadusteks on veel osalemine majandustegevustes, üldine ühiskondlik eesmärk on sõnastatud selgelt ja arusaadavalt ja kasumi ning varade jaotus on sotsiaalsetel ettevõtetel üldiselt piiratud (Sotsiaalne ettevõtte: sotsiaalse mõjuga ettevõtlusvorm, 2018).

Sotsiaalne ettevõtlus põhineb peamiselt sotsiaalsel vastutusel. Sotsiaalse vastutuse puhul vastutatakse põhiliselt inimeste õiguste, keskkonna kui ka praeguse või tulevase ühiskonna jätkusuutliku korralduse ja toimimise eest (Navross, 2016). Sotsiaalne ettevõtlus põhineb peamiselt veel erinevatel inimõigustel, õiglusel, väärtustel ja võrdsusel. Põhiline väärtus, mis sotsiaalset ettevõtlust puudutab on tegelemine ühiskonnas leviva kitsaskohaga. Näiteks kaasab sotsiaalne ettevõtlus ühiskonnas olevaid vähemusgruppe enda tegevustesse ning sellega aidatakse kaasa uute väärtuste loomisele (Paes, 2016). Sotsiaalne kaasatus võib vähendada sotsiaalset ebavõrdsust ja tagada inimestele põhivajadused.

Paljude Eestis tegutsevate sotsiaalsete ettevõtete esimesi põhimõtteid on leida kindlasti erinevatele ühiskonna probleemidele võimalikke efektiivseid lahendusi, toetada vaimse tervise heaolu, tagada ühiskonnaliikmetele turvaline ja hooliv keskkond ning aidata erivajadustega inimestel kui ka endistel õigusrikkujatel paremini ühiskonda sulanduda. Tänapäeva tarbimisühiskonnas on eriti oluliseks sotsiaalsete ettevõtete juures muutunud taaskasutusega seotud teemad. Taaskasutusega vähendatakse liigset tarbimist, väärindatakse kasutult seisvaid esemeid ja tagatakse elanikkonna heaolu selliselt, et müüki lähevad tooted jõukohase hinnaga (Kooskora, 2020).

Kokkuvõtvalt võib öelda seda, et sotsiaalsetel ettevõtetel on mitmeid omadusi ja eduka toimimise juures on tähtsal kohal erinevate põhimõtete järgimine. Selliste põhimõtete järgimine aitab leida erinevatele ühiskonnas levinud probleemidele efektiivsemaid lahendusi, toetab ühiskonnaliikmete vaimset tervist ja loob üldise turvalise keskkonna. Sotsiaalne ettevõtlus kui tervik põhineb peamiselt sotsiaalsel vastutusel, kuid põhineb veel erinevate inimõiguste järgimisel, väärtustel ja võrdsusel, sest kõik need vähendavad sotsiaalset tõrjutust ja ebavõrdsust.

2.2 Eesmärkide ja tulevikuplaanide seadmine

Organisatsioonide kui ka ettevõtete juures on väga olulisel kohal erinevad eesmärgid, sest nende mõju on organisatsiooni või ettevõtte puhul otsene ja mõjutab olulisel määral nende tegevust. Põhiliselt on eesmärgid sellised mõtted või suundumused, kuhu poole organisatsioon või ettevõtte tahab jõuda. Eesmärkide seadmine jääb sageli asutustes juhtide kanda. Organisatsioonijuhtide ülesanne on luua eesmärgid selliselt, et need oleksid hästi planeeritud ja korrektselt sõnastatud, sest kehvasti sõnastatud eesmärgid pole organisatsioonidele või ettevõtetele eriti kasulikud. Kehvasti sõnastatud eesmärgid võivad viia asutuse esialgsetest plaanidest sootuks kõrvale või tekitada teatava paigalseisu, mis samuti pole asutusele eriti kasulik (Bankiir, 2018).

Tulevikuplaanide ehk sihtide seadmine on iga asutuse põhiline tegevus, mida tehakse nii aasta lõpus kui iga järgneva aasta alguses. Teatud tulevikuplaanid võivad olla vahel ka pikemaajalised, kuid sageli luuakse erinevad sihid eelpool mainitud perioodidel ja tegevusega alustamisel pannakse eesmärgid lukku. Eesmärgid ja tulevikuplaanid on omavahel otseselt seotud ning mõjutavad teineteise käekäiku olulisel määral. Erinevate organisatsioonide või ettevõtete tulevikuplaanid ehk sihid on reeglina väga erinevad ja väga olulisel kohal on tulevikuplaanide kirjapanek, sest need saavad organisatsiooni või ettevõtte põhilisteks teetähisteks. Võib öelda seda, et sellised läbimõeldud teetähised nagu nendeks võib pidada tulevikuplaane on need iga korraliku meeskonna toimise alustalaks ning ilma nendeta on keeruline hakkama saada (Saar, 2019).

Eesmärkide, kuid samas ka tulevikuplaanide seadmisel saab kasutada väga lihtsat meetodit. Selleks meetodiks on SMART mudel, mille lõi George T. Doran ja Peter Drucker. SMART kontseptsioon jaguneb mitmeks erinevaks osaks ning seda võib pidada eesmärkide kui ka tulevikuplaanide seadmise üheks juhiseks. Näiteks juhendab SMART kontseptsioon täpsemalt seda, millised peaksid olema ühed tugevamad eesmärgid või sihid, millest oleks organisatsioonile või ettevõttele kasu (Bankiir, 2018). Järgnevalt kirjeldatakse, millised peaksid olema SMART kontseptsiooni järgi eesmärkide või sihtide tunnusjooned:

- *Specific* (konkreetne)- SMART kontseptsiooni järgi peaks hea eesmärk olema selline, mis on sõnastatud konkreetselt ning eesmärk peaks andma üksikasjaliku, kuid samas täpselt määratletud lühiülevaate selle kohta, millised on põhilised sihid või suundumused kuhu tahetakse jõuda (Bankiir, 2018).
- *Measurable* (mõõdetav)- eesmärkide puhul on oluline, et need oleksid mõõdetavad ehk mõõdetavusega saadakse ülevaade selle kohta, kas siht kuhu jõuda tahetakse on saavutatud või peab sellega veel tööd tegema (Bankiir, 2018).
- *Achievable* (saavutatav)- üldiselt peavad eesmärgid olema realistlikud ja saavutatavad, kuid sageli selles etapis luuakse eriti suured eesmärgid ning juhul kui juhi pädevus ja meeskonna võimed jäävad pigem madalale, võib see viidata ebarealistlikele eesmärkidele ning sellele võib järgneda oluline motivatsioonilangus. Samas realistlikud eesmärgid motiveerivad sihtideni jõudmist (Bankiir, 2018).
- *Relevant* (asjakohane)- selles etapis peab aru saama, kas eesmärk toetab organisatsiooni- või ettevõttesisest strateegiat. Juhul kui eesmärk ei toeta strateegiat on tegu sellise eesmärgiga mis vähendab vahendeid või ressursse. Samuti peab jälgima seda, et sihid kuhu jõuda tahetakse poleks vastuolus teiste ühendustega, sest ka see mõjutab strateegiasse panustamist olulisel määral (Bankiir, 2018).
- *Timely* (ajaliselt ohjatud)- iga eduka eesmärgi põhitunnuseks on veel eesmärgi saavutamise kui ka lõpuleviimise tähtaeg. Selline põhitunnus tagab selle, et eesmärk on mõõdetav ning see toob esile teatava ajakriitilisuse, mis tavaliselt mõjutab organisatsiooni või ettevõtte motivatsiooni positiivses suunas (Bankiir, 2018).

Kokkuvõtvalt võib öelda seda, et nii sotsiaalse ettevõtluse kui ka traditsioonilise ettevõtluse puhul on väga olulisel kohal just eesmärkide ja sihtide sõnastamine ning seadmine. Tähtis on see, et nad oleksid esmalt selgelt sõnastatud, realistlikud ja teostatavad. Eesmärkide või sihtide seadmisel võib heaks teejuhiks pidada SMART kontseptsiooni, mis annab selge ülevaate selle kohta, millised on eduka eesmärgi või sihi tunnused ning millega arvestada kui eesmärgid jäävad ebarealistlikeks.

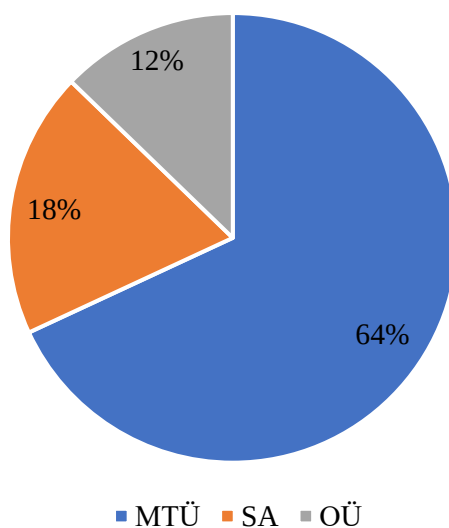
2.3 Sotsiaalse ettevõtluse praktika, rahastus ja probleemid Eestis

Sotsiaalse ettevõtluse käsitlusi on mitmeid. Põhilisem käsitus sotsiaalsete ettevõtete puhul on erinevate võrgustiku liikmete abil, ettevõtte edukuse kasvatamine või edendamine. Samuti on oluline, et sellistel ettevõtetel oleks missioon kuhu tahetakse jõuda selgelt paika pandud ning mille põhieesmärgid oleks suunatud ühiskonna toimimisse, looduskeskkonna säilimisse ja inimeste heaolu tagamisse. Sotsiaalsete ettevõtete puhul on oluline, et peaaegu kogu tulu peaks kasutama edasi

erinevate sotsiaalsete väärtuste saavutamiseks. Selline teguviis teebki ettevõttest sotsiaalse ettevõtte. Paljud sotsiaalsed ettevõtted tegutsevad selle nimel, et aidata või toetada ühiskonnast eemale tõugatud kui ka tõrjutud inimesi paremini sotsialiseeruda ühiskonda. Lisaks on paljude sotsiaalsete ettevõtete käsitus suunatud heategevusele. Heategevuslikud ettevõtted tagavad inimeste põhilisemad vajadused ning sellega tagatakse inimeste parem toimetulek (Laul, 2019).

Sellist ettevõtluse liiki on Eestis käsitlema hakatud Eesti taasiseseisvumisest alates. Jõudsalt on hakanud sotsiaalne ettevõtlus arenema viimastel aastatel ning huvi sotsiaalsete ettevõtete vastu on pidevalt kasvutrendis. Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustike arvates võib sotsiaalsetest ettevõtetest kujuneda lähiajal välja isegi eraldiseisev majandussektor. Eestis läbiviidud uuringud sotsiaalse ettevõtluse teemadel annavad teada sellest, et Eestis on umbes sadakond sotsiaalse ettevõtlusega tegelevat ettevõtet, kus on välja kujunenud erinevad ärimudelid, tegevusvaldkonnad, ühiskondlikud eesmärgid ja sihtrühmad, kellega koos töötatakse (Aps & Kivioja-Ööpik, 2015).

Sotsiaalsed ettevõtted loovad erinevaid haridusvõimalusi ja võimalikke töökohti piiratud võimalustega inimestele näiteks erivajadustega inimesed, sotsiaalselt tõrjutud inimesed, töö kaotanud ja vähekindlustatud inimesed, aga ka endised kinnipeetavad. Muidugi pole kõiki sotsiaalseid ettevõtteid Eestis jõutud kaardistada, kuna paljud ettevõtted ei ole sellest teadlikud, et nad tegelevad sotsiaalse ettevõtlusega. Põhilised juriidilised vormid Eestis, mida viljeletakse on MTÜ ehk mittetulundusühing ja SA ehk sihtasutus, kuid Eestis leidub sotsiaalseid ettevõtteid, kelle juriidiline vorm on OÜ ehk osaühing (Aps & Kivioja-Ööpik, 2015). 2011 aastal läbiviidud uuringu tulemusel selgus, et 56 ettevõttest olid üle poole ehk 64% mittetulundusühingud (Sektordiagramm 1). Sihtasutuse oli loonud 18% ja osaühingu 12% 56 uuringus osalenud ettevõttest (Lillemets, 2011).

Sektordiagramm 1. Sotsiaalsete ettevõtete jaotus 2011 aastal. (Lillemets, 2011)

Eestis on loodud selline ettevõtte nagu Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik. Selle asutuse ülesanne on arendada sotsiaalse ettevõtluse valdkonda Eestis, teha koostööd riigiga, luua paremaid starditoetuste süsteeme, mis aitavad kaasa ettevõtete kiiremale laienemisele. Samuti aitab Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik väärtustada ja tutvustada sotsiaalse ettevõtluse tähtsust ühiskonnas. Sotsiaalne ettevõtlus on leidnud koha ka erinevate koolide õppekavas, näiteks Tallinna Ülikoolis, Tartu Ülikoolis ja Eesti Maaülikoolis (Aps & Kivioja-Õöpik, 2015). Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku andmebaasile tuginedes on teada, et Eestis tegutses 2022 aastal 179 sotsiaalset ettevõtet (Sotsiaalne ettevõtlus Eestis, 2022). Mainimist vajab see, et sotsiaalse ettevõtluse õpe on loodud ka Tallinna Tehnikakõrgkoolis.

Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas on võimalik käsitleda mitmeid valdkondi ning kogu sotsiaalsete ettevõtete tegevust mõjutab olulisel määral rahaline ehk majanduslik pool (Lillemets, 2011). Sotsiaalsetel ettevõtetel on mitmeid võimalusi, kuidas toimida selliselt, et tagatud oleks ettevõtte püsimine ja põhivajadused. Ettevõtetel on sarnaselt inimestele erinevad põhivajadused, mis tuleks tagada selleks, et ettevõtte toimiks edukalt. Sotsiaalse ettevõtte puhul võiks olla põhivajaduseks rahaline pool, sest paljud teenused ja tooted toodavad küll materiaalseid kui ka mittemateriaalseid ressursse on nende juures alati teatavad kulud. Erinevate kulude probleemi saab lahendada läbi rahastuse (McLeod, 2023). Järgnevalt kirjeldatakse sotsiaalse ettevõtluse valdkonna rahalist poolt.

Üldiselt on sotsiaalsetel ettevõtetel lubatud teenida toodete ja teenuste pakkumisest tulu, ning sellega end majandada. Samuti võivad sotsiaalsed ettevõtted teenitud kasumist 50,1+% edasi ringlusesse saata, näiteks kasutada seda ettevõtte põhieesmärgi saavutamise juures. Sotsiaalse ettevõtluse saab tegutseda lisaks ärilistele tuludele ka osaliste starditoetuste, projektitoetuste, riiklike toetustega, erinevate hangete või annetuste kaudu (Sotsiaalne ettevõtlus Eestis, 2022). Näiteks on alustava ettevõtte riigipoolne starditoetus 15 000 €, kuid seda toetust saab ka töötukassalt taotleda selle juures on toetusmäär 4474 €. Üldiselt võib väita seda, et sotsiaalsektor Eestis on pigem alarahastatud ning rahastuse saamine on küllatki keeruline, eriti MTÜ-del, sest nendel puudub ligipääs starditoetustele. (Kamal-Chaoui, 2020).

Eesti kõige domineerivamaks sotsiaalse ettevõtlusega tegelemise majandusühenduse vormiks peetakse läbi aegade MTÜ-d (Sotsiaalne ettevõtlus, 2022). Kuigi MTÜ-na tegutsemine eriti populaarne on MTÜ-del mitmeid erinevaid rahastusega seotud probleeme. Põhiprobleemiks võib pidada seda, et MTÜ-de ligipääs erinevatele toetusprogrammidele või finantseerimisskeemidele on ülimalt keeruline ja praktiliselt võimatu. Sellist probleemi saaks lahendada ainult läbi erinevate seadusmuudatuste. Seaduse järgi saavad heategevuslike eesmärkidega sotsiaalsed ettevõtted

tulumaksusoodustust, kuid selline soodustus ei kehti äriühingutele ning see ei võimalda ettevõtte teenuseid või tooteid hetkel eksisteerivate turuhindadega müüa (Kamal-Chaoui, 2020).

Kokkuvõtvalt võib selle osa kohta väita seda, et Eestis on sotsiaalne ettevõtlus küllaltki noor nähtus. Paljud ettevõtted on loonud enda ettevõtted selliselt, et kasutavad erinevaid ettevõtlusvorme. Hetkel on teada kolm suuremat ja tuntumat ettevõtlusvormi, mida sotsiaalsed ettevõtted eelistavad. Nendeks on MTÜ, SA, OÜ. Samuti on Eestis loodud selline asutus nagu Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik, mis tagab sotsiaalsetele ettevõtetele tuge. Lisaks on osad Eesti ülikoolid hakanud propageerima sotsiaalset ettevõtlust. Võib öelda seda, et nii tulundusühinguna kui ka äriühinguna sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas tegutsedes on mitmeid soodustusi, kuid samas on ka mitmeid rahastusega seotud probleeme, mille lahendamine kuulub põhiliselt riigitasandi alla. Paljud rahastusega seotud probleemid mõjutavad olulisel määral sotsiaalse ettevõtte põhivajaduste rahuldamist ja vähendab erinevate uudsete või nüüdisaegsete lähenemiste teket.

2.4 Sotsiaalse ettevõtlusega tegelevad ettevõtted Eestis

Ettevõtteid, kes käsitlevad enda tegevuses sotsiaalse ettevõtluse põhimõtteid ja tegevusvaldkondi on Eestis küllaltki palju. Selles alapeatükis antakse lühiülevaade tuntumate sotsiaalsete ettevõtete kohta, kes tegutsevad peamiselt Eestis, kuid mõni ettevõtte on enda tegevuse viinud ka välisriiki. Kirjeldustes tuuakse välja sotsiaalsete ettevõtete profiil, põhilisemad sihtgrupid ning milliseid tegevusvaldkondi sotsiaalsed ettevõtted praktikas käsitlevad.

- Sõbralt Sõbrale SA

Asutati 1997 aastal. Praeguseks on ta Eesti suurim ja tuntuim sotsiaalne ettevõtte, kus 2022 aasta seisuga töötas 158 töötajat (Ginter & Jürisaar, 2022). Sõbralt Sõbrale SA-le kuulub 19 taaskasutuspoodi, millest 17 asub Eesti linnades ja kaks asuvad Leedus. Ettevõttele kuulub nõustamiskeskus ja erinevad Hoolime Koos projektid. Nõustamiskeskuses osutatakse psühholoogilist nõustamist noortele ja täiskasvanutele. Noored saavad kuni 19 aastaseni psühholoogilist nõustamist tasuta. Hoolime Koos projektid on mõeldud laste ja perede toetamiseks ning noorte vaimse tervise parandamiseks. Taaskasutuspoodidest leiab erinevaid tooteid, mis teistel enam kasutust ei leia näiteks: kodumasinad, nõud, mööbel, mänguasjad, raamatud ja palju muud huvitavat. Sõbralt Sõbrale SA ühed tuntumad koostööpartnerid on Eesti Pagulasabi, Eesti Töötukassa ja Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik (Nummert, 2022).

- MTÜ Töömaja

MTÜ Töömaja loodi 2019 aastal Raplamaal, mis kuulub sotsiaalsete ettevõtete hulka ning kus 2022 aasta seisuga töötas 2 töötajat (Ginter & Jürisaar, 2022). Eelnev ajalugu ulatub 1993 aastasse, kui selles piirkonnas tegutses samadel eesmärkidel ettevõtte nimega Kristlik Kodu Petrula. Kristlik Kodu Petrula tegutses aastatel 1993-2014. Järgmisena alustas samas piirkonnas tööd ettevõtte nimega Lootuse Küla Järvakandi Keskus, mis tegutses aastatel 2014-2018. Peale seda loodi 2019 aastal MTÜ Töömaja (Vörk & Vörk, 2019).

MTÜ Töömaja eesmärk on toetada ja aidata sõltuvusprobleemidega inimestel sõltuvustest vabaks saada ning luua inimestele turvaline elu- ja töökeskkond. Töömaja keskkonnas õpivad sõltuvusprobleemidega inimesed endaga paremini toime tulema ning omandatakse teadmised, kuidas aidata teisi sarnaste probleemidega inimesi enda ümber. Töömaja kogukonnas on igale sõltuvusprobleemidega inimesele loodud turvaline töökeskkond. Turvaline töökeskkond pakub vana mööbli restaureerimist, küttepude tegemist ja mahepõllumajanduse saaduste kasvatamist. Samuti saavad inimesed pakkuda teenuseid, mis annavad olulise panuse inimeste toimetulekusse näiteks pakutakse kinnisvara üldhooldus- ja haljastusteenust (Vörk & Vörk, 2019).

MTÜ Töömaja missioon lause on: „*Me ei vaata selle peale, mida ja kui palju kurja on keegi minevikus teinud, vaid me keskendume sellele heale, mida igaüks võiks tulevikus veel teha!*“ (Vörk & Vörk, 2019)

Tööde ja teenuste pakkumise eest abivajajad ise raha ei teeni, kuid teenitud raha läheb 100% ettevõtte eesmärkide saavutamiseks. MTÜ Töömaja rehabilitatsiooni programm kestab sõltuvusprobleemidega inimestele keskmiselt 12 kuud, kuid pärast lõppemist antakse inimestele võimalus jätkata tööd ettevõttes. Ettevõtte põhilisemad koostööpartnerid on LEADER Eesti, Kodanikuühiskonna Sihtkapital, Eesti Töötukassa, Kehtna ja Rapla vald. Samuti toetab Selver ja eelpool mainitud Sõbralt Sõbrale SA (Vörk & Vörk, 2019).

- MTÜ Eesti Pimemassööride Ühing

MTÜ Eesti Pimemassööride Ühing on sotsiaalne ettevõtte, mis loodi 1999 aastal eesmärgiga toetada ja aidata nägemispuudega inimestel paremini integreeruda ühiskonda, tagada tööhõive ja toetada sotsiaalhoolekande toimimist avalikus sektoris. 2022 aasta seisuga töötas ettevõttes 7 töötajat (Ginter & Jürisaar, 2022). Eestis asuvad ühingud kaheksas erinevas linnas. Rakverele kõige lähim asub Järva-Jaanis, kus massööriks on nägemispuudega meesterahvas. MTÜ Eesti Pimedate Ühing korraldab nägemispuudega inimestele erinevaid Massaažikoolitusi kutse omandamiseks. Korraldatakse nii massaaži alg- ja täiendkoolitusi ning psühhosotsiaalseid koolitusi.

Kohapeal pakutakse inimestele kutsenõustamist, tutvustatakse erinevaid Eesti Vabariigis kehtivaid vajalikke õigusakte ja ettevõtluse aluseid. Ühingusse kuulub 93 pimemassööri ning põhiline sihtgrupp, kellega tegeletakse on Eestis elavad nägemispuudega inimesed. Nägemispuudega inimeste koolitamisel kasutatakse erinevaid helikandjatele loetuna või suurendatud tekste. Tööd reguleerivad ettevõttes seadused, ettevõtte põhikiri ja Kodanikuühenduste eetikakoodeks. Ühingu põhilisemad koostööpartnerid on sarnased institutsioonid välisriikides, Tallinna Sotsiaal- ja Tervishoiuamet ning Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik (Uustal & Eller, 2022).

- Sotsiaalhoole Ühing

Sotsiaalhoole Ühing on loodud 1999 aastal eesmärgiga toetada, aktiveerida ja aidata sotsiaalmajanduslikult halvas olukorras inimesi. Kokku töötab Sotsiaalhoole Ühingu viis inimest, kuid võimalusel kasutatakse ka teisi koostööpartnereid (Ginter & Jürisaar, 2022). Asutus pakub erinevaid võimalusi raskustes olevatel inimestel taas eluga järje peale saada. Põhilised tegevused, mida tehakse on näiteks: inimeste tööharjumuste kujundamine, töövõimeliste inimeste aktiveerimine, pakutakse varjupaiga, invatranspordi ja tugiisikuteenust. Samuti on olemas ja abivajajatele kättesaadav nõustamisteenus. Asutuses viiakse abivajajad kokku erinevate ettevõtetega ning aidatakse igakülselt inimesel töö leida (Käsk, 2022).

- MTÜ Pimedate Töökeskus Hariner

MTÜ Pimedate Töökeskus Hariner alustas oma tegevusega 1999 aastal ning 2022 aasta seisuga töötas ettevõttes kokku 25 töötajat (Ginter & Jürisaar, 2022). Ettevõtte loodi kolme juriidilise isiku poolt. Nendeks olid Eesti Pimedate Liit, Põhja-Eesti Pimedate Ühing ja Eesti Pimedate Ühingu Tallinna ettevõtte. Varasemalt on teada see, et Pimedate Töökeskuse ajalugu ulatub juba 19. sajandi lõpuperioodi, kui loodi esimesed töötamise võimalused nägemispuudega inimestele. MTÜ Pimedate Töökeskuse Harineri eesmärk on luua nägemispuudega inimestele võimalused töötamiseks. Sellise tegevusega tagatakse erivajadustega inimestele sissetulek ja teadmine, et ka nemad on täieõiguslikud ühiskonna liikmed. Põhilised tegevused, mida nägemispuudega inimesed ettevõttes teevad on harjade valmistamine ja erinevate tellimustööde tegemine. Tellimustöödeks on siiani olnud näiteks: komplekteerimine, pakendamine, sorteerimine, kleepimine (Fedotova, 2022).

- SA Hea Hoog

SA Hea Hoog on sotsiaalne ettevõtte, mis loodi 2010 aastal ning 2022 aasta seisuga töötas asutuses kokku 517 töötajat (Ginter & Jürisaar, 2022). Asutuse põhieesmärk on luua erivajadustega ja psüühikahäiretega inimestele erinevad töökohad. Tegemist on põhiliselt sellise sotsiaalse ettevõttega,

mis pakub erivajadustega inimeste poolt tehtud käsitööd. Erinevates töökeskustes tehakse veel erinevat sorti tellimustöid, näiteks: patjade toppimine, voodiriiete triikimine, viltimine, vaipade kudumine ja mitmeid teisi töid. SA Hea Hoog annab enda tegevusega erivajadustega inimestele paremad võimalused eneseteostuseks ning teeb nad oluliselt õnnelikumateks inimesteks ühiskonnas (Viljas, 2022).

- SA Maarja Küla

SA Maarja Küla on loodud 2001 aastal Põlvamaal ja 2022 aasta seisuga töötas SA Maarja Külas kokku 70 töötajat (Ginter & Jürisaar, 2022). Tegemist on sotsiaalse ettevõttega, mis pakub intellektipuudega täiskasvanutele inimestele võimalust tegeleda igapäeva- ja tööelu toimingutega turvaliselt ning kindlalt. Asutuse eesmärk on toetada intellektipuudega inimeste õigust täisväärtuslikule ja turvalisele elule. SA Maarja Külas on kõik võrdsed nii töötajad kui ka elanikud. Valikuid ei tehta selle järgi, milline on inimese sugu, vanus, nahavärv, religioon või seksuaalne orientatsioon. Asutuses pakutakse mitmeid erinevaid teenuseid, näiteks kogukonnas elamiseteenust, ööpäevaringset erihooldusteenust, erinevaid töötamise teenuseid ja rehabilitatsiooniteenust. Põhiline koostööpartner on Räpina Aianduskool, kelle kaudu saavad õppida SA Maarja Küla elanikud abiaedniku erialal ja omandada abiaedniku kutse (Mis on Maarja Küla?, 2021).

- MTÜ Iseseisev Elu

MTÜ Iseseisev Elu on loodud 1997 aastal ning 2022 aasta seisuga töötas ettevõttes kokku 70 inimest (Ginter & Jürisaar, 2022). Praeguseks on ettevõtte laienenud mitmesse Eesti linna. Näiteks asuvad Iseseisva Elu asutused Jõgevamaal, Põlvamaal, Tartumaal, Valgamaal ja Viljandimaal. Eelpool mainitud linnades pakub MTÜ Iseseisev Elu erivajadustega inimestele: igapäevaelu toetamise teenust, toetatud elamise teenust, töötamise toetamise teenust ja kogukonnas elamise teenust. Asutuse põhieesmärk on luua erivajadustega inimestele ühiskonnas võrdsed võimalused, arendada ja säilitada elukvaliteeti. Samuti aidatakse ja toetatakse erivajadustega inimestel leida vastavalt oma oskustele jõukohane töö (Koppel & Mäe, 2022).

- MTÜ Paunküla Hooldekeskus

MTÜ Paunküla Hooldekeskus kuulub sotsiaalsete ettevõtete hulka. Loodud on ta 2005 aastal ja 2022 aasta seisuga töötas selles asutuses kokku 36 töötajat (Ginter & Jürisaar, 2022). Paunküla Hooldekeskus asub Paunkülas, täpsemalt Paunküla mõisakompleksis. Tingimused on mõisakompleksis loodud selliselt, et abivajajatel oleks hea koht vanaduspäevade veetmiseks ning turvaline elukoht. Toad on loodud ühe-, kahe- ja kolmetoalisteks. Olemas on meditsiinilise

teenindamise ruum, vannitoad, saun, söögisaalid, kaminatuba ja köök. Peamistest teenustest on esindatud igapäevaelu toetamise teenus, toetatud elamise teenus ja üldhooldusteenus. Olemas on veel tasulised teenused, näiteks: juuksur, pediküür ja füsioteraapia. Teenused on kättesaadavad ka ratastooliga abivajajatele, nende jaoks on loodud mõisakompleksi trepironija. Paunküla Hooldekeskus mahutab umbes 79 abivajajat ning iga abivajaja saab sisustada oma vaba aega erinevalt. Näiteks saavad abivajajad tegevusjuhendaja juhendamisel teha käsitööd, arendada mootorika oskusi, mängida üksi või teistega koos erinevaid lauamänge. Lisaks peetakse sünnipäevi ja toimuvad jumalateenistused (Käär & Koppel).

- MTÜ Aktiviseerimiskeskus Tulevik

MTÜ Aktiviseerimiskeskus Tulevik on sotsiaalne ettevõtte, mis loodi 1999 aastal Pärnumaal kolme eraisiku poolt ning 2022 aasta seisuga töötas ettevõttes kokku 27 inimest (Ginter & Jürisaar, 2022). Ettevõtte üks põhieesmärke on pakkuda erinevaid sotsiaalteenuseid toimetulekuraskustes olevatele inimestele ning perekondadele, töö kaotanud või lihtsalt sotsiaal- majanduslikult raskes seisus inimestele. Lisaks aidatakse leida raskustesse sattunud abivajajatele töökohad ning sellise tegevusega saavad kohalikud ettevõtted tööjõu probleemidele lahenduse. Põhilised teenused, mida ettevõttes pakutakse on vanglast vabanenutele majutusteenust, tugiisikuteenust, võlanõustamisteenust, kaitstud töö teenust ja transporditeenust. Kaitstud töö teenus pole igale inimesele püsiv vaid see kestab ühele abivajajale 24 kuud. Töövaldkondadest on esindatud koristustööd, heakorratööd, taaskasutus käsitöö, puidutöö ja metallitöö. Lisaks tehakse töökeskuses veel erinevaid lihtsamaid tellimustöid (Vabrit & Arik, 2022).

- MTÜ Põhja-Eesti Pimedate Ühing

MTÜ Põhja-Eesti Pimedate Ühing on sotsiaalne ettevõtte, mis loodi 1998 aastal Tallinnas ja 2022 aasta seisuga töötas ettevõttes kokku 123 inimest (Ginter & Jürisaar, 2022). Tegemist on sellise asutusega, mille eesmärk on koondada nägemispuudega inimesi, seista nende õiguste eest ning pakkuda neile erinevaid teenuseid. 2020 aasta seisuga oli ühingu liikmeks end registreerinud 437 inimest, kellel oli diagnoositud nägemispuue. Ettevõtte toetab ja arendab nägemispuudega inimeste rehabilitatsiooni ning tööhõivet. Sellise tegevusega toetatakse nägemispuudega inimeste igapäevatoimetuleku oskusi, tööturule sisenemist ja hariduse omandamist.

Põhilisemad teenused, mida MTÜ Põhja-Eesti Pimedate Ühing nägemispuudega inimestele pakub on: isikliku abistaja teenus, erinevad nõustamisteenused (kogemusnõustamine, psühholoogi individuaalkonsultatsioonid, psühhosotsiaalne nõustamine), infomaterjalide kohandamise teenus (info- teabe- ja õppematerjali kohandamine nägemispuudega inimesele) ja pikaajaline kaitstud

tööteenus. Samuti on olemas võimalus nägemispuudega inimestel külastada Eesti Pimedate Raamatukogu Tondil, kust on võimalik nägemispuudega inimestel laenutada ja tagastada erinevaid teavikuid. Samuti on asutuses loodud nägemispuudega inimestele erinevad võimalused enda vaba aja veetmiseks. Näiteks toimub asutuses keraamikaring, kangastelgedel kudumise ring, puhkpilliorkestri ja ansambli proovid ning lauluklubi. Asutuses on loodud veel erinevad võimalused sportimiseks. Näiteks toimuvad asutuses iganädalaselt jooga, pimedate lauatenis, kõhutants, male ja kabe (Jerva & Räpp, 2017).

Kokkuvõtvalt saab väita seda, et sotsiaalsete ettevõtete puhul on tegemist ühiskonna liikmete heaolu toetava tegevusega. Paljude ettevõtete puhul on näha seda, et nad tegutsevad suhteliselt ühiste eesmärkide nimel. Sotsiaalse ettevõtluse erinevaid käsitlusvorme ja tegevussuundi on Eesti praktikas mitmeid. Sotsiaalsete ettevõtete puhul on peamised käsitletavat teemad abivajavate inimeste toimetuleku tagamine, oskuste arendamine ja säilitamine, töökohtade loomine, õppimine, teenuste pakkumine ja toodete müük. Võib öelda, et kõik mainitud ettevõtted tegelevad mingil määral vähemusgruppide seas olevate inimeste põhivajaduste rahuldamisega. Eelpool mainitud ettevõtted on väike osa sellest, kuhu võib sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas liikuda, sest see valdkond on järjest enam kasvamas. Kirjeldatud ettevõtted said välja otsitud selliselt, et nad oleks, kas otseselt või kaudselt seotud sotsiaaltöö olemusega.

2.5 Eesti sotsiaalsete ettevõtete praktikas käsitletavate teenuste kirjeldused

Alapeatükk kirjeldab lühidalt põhilisemaid teenuseid, mida Eesti praktikas olevad sotsiaalsed majandusühendused enda tegevusega käsitlevad ning millised on teenuste põhilisemad sihtgrupid. Teenuste kirjeldused peaksid andma küllaltki ülevaatliku informatsiooni selle kohta, milline roll või panus on erinevatel sotsiaalteenustel ühiskonna ja inimeste heaolu parandamise juures.

Võlanõustamisteenus- tegemist on sotsiaalteenusega, mille põhieesmärk on aidata finants-majanduslikku hädaolukorda sattunud isikut, leibkonda või peret ülemäärase võla talutavaks muutmisel või ka likvideerimisel. Teenus võimaldab ära hoida isikute kui ka leibkondade suuremate sotsiaalprobleemide teket. Põhilised ülesanded võlanõustamisteenuse osutamisel on aidata abivajajal kindlaks teha tema hetkeline varaline olukord, abistada isikut võlausaldajatega läbirääkimistel, tõsta abivajava inimese teadlikkust, et ei tekiks uusi võlgnevusi ning parandada abivajaja igapäevast toimetulekut (Rähn, 2020).

Isikliku abistaja teenus- kuulub sotsiaalteenuste hulka ning tegevuse põhieesmärgiks on aidata ja toetada täisealist erivajadustega inimest, kelle igapäevaelu toimingute juures on olulisel kohal

kõrvalabi olemasolu. Põhiliselt aidatakse isikliku abistaja teenusega erivajadustega inimesel toime tulla liikumisega, söömisega, riietumisega, suhtlemisel, hügieenitoimingutes, majapidamise korrastamisel kui ka kirjutamisel. Isikliku abistaja teenusega vähendatakse erivajadustega inimeste seadusjärgsete isikute hoolduskoormust (Õun, 2022). Samuti annab isikliku abistaja teenus võimaluse täisealisel erivajadustega inimesel realiseerida enda aktiivsust sotsiaalses elus, osaleda huvialaringides kui ka teistes väljaspool kodu olevates tegevustes (Jerva & Räpp, 2017).

Kogemusnõustamine- tegemist on reeglina vabatahtliku tegevuse või teenusega, mille põhieesmärk on pakkuda abi või tuge sarnaste huvidega inimestele. Kogemusnõustaja võib olla endine õigusrikkuja, sõltuvushäiretega inimene, erivajadustega inimene või hooldaja, toitumishäiretega inimene või raske haigusega inimene. Sellist teenust saab pakkuda veel paljudes teisteski eluvaldkondades. Põhiline kogemusnõustamis teenuse ülesanne on jagada elukogemusi ning elukogemuste jagamine võib toetada kui ka tõsta sarnaste probleemidega inimesel personaalset arengut (Sissejuhatus ja kogemusnõustamise põhimõtted, 2017).

Infomaterjalide kohandamise teenus- tegemist on sotsiaalteenusega, mille põhieesmärk on Harjumaal eelkõige Tallinnas jagada info-, teabe- kui ka õppematerjale nägemispuudega inimestele. Teenust pakub Põhja-Eesti Pimedate Ühing. Info-, teabe- kui õppematerjalid on loodud selliselt, et nägemispuudega inimesel oleks neid lihtne kasutada. Teenuse käigus skaneeritakse tavatekstis olevad materjalid arvutisse ning järgmisena loetakse tavatekstis olevad materjalid helifailidele. Peale lugejate töö toimub ühingus vabatahtlikkuse alusel. Nägemispuudega inimene saab helifailid kätte, kas mälupulgal, e-kirja vahendusel või mõnel teisel kokkulepitud viisil. 2022 aasta jooksul loodi nägemispuudega inimestele selles ühingus 60 teksti- ja 12 heliraamatut (Jerva & Räpp, 2017).

Pikaajaline kaitstud tööteenus- teenus kuulub sotsiaalteenuste hulka ning mis on peamiselt suunatud mittetöötavatele isikutele või kelle puuduv või osaline töövõimetus ei võimalda endal tavatööturul osaleda või vajavad pikemaajalist juhendamist kui ka abi. Pikaajaline kaitstud tööteenuse osutamine jaguneb kolmeks erinevaks etapiks. Esimene etapp kestab reeglina kaks kuni kuus kuud ning selle aja jooksul proovitakse erinevaid töövõimaluste tegemist ja hinnatakse, kas inimene on võimeline püüdlema avatud tööturule või teise etappi. Esimese etapi jooksul saab teenusel osaleja stipendiumi 3,84 eurot päevas ja 0,1 eurot kilomeetri kohta sõidutoetust. Teises etapis kujundatakse tööharjumusi ja leitakse juba sobiv töökoht, kas avatud tööturul või kaitstud töö. Selle etapi kestus on kolm aastat ning töötasu saavad inimesed miinimumtunnitasu alusel. Kolmandas etapis säilitatakse inimese töövõimet ja tööl püsimist. Kolmanda etapi aeg ei ole piiratud (Jerva & Räpp, 2017).

Sotsiaaltransporditeenus- tegemist on sotsiaalteenusega, mille põhieesmärk on aidata abivajaval isikul või tema hooldajal liikuda soovitud sihtpunkti. Teenus on loodud inimestele, kelle tervislik seisund ei võimalda kasutada enda või ühistrasporti. Sotsiaaltransporditeenusega tagatakse abivajavatele inimestele võimalus osaleda igapäevaelu toimetustes, omandada haridust, käia tööl kui ka kasutada avalikke teenuseid. Põhilised sihtgrupid kellele sotsiaaltransporditeenust pakutakse on nägemis- ja liikumispuudega, raske või sügava puudega inimesed, ajutise tervisliku seisundi kõrvalekaldega inimesed või autismispektrihäirega inimesed. Transpordivahend on loodud reeglina selliselt, et teenust saaksid kasutada ka ratastooliga, kande- kui ka tugiraamiga inimesed (Heletäht, 2020).

Igapäevaelu toetamise teenus- kuulub sotsiaalteenuste hulka ning teenuse eesmärgiks on osutada abi igapäevaeluga toimetulemisel psüühikahäirega inimesel. Teenust võib osutada nii kodustes tingimustes, kohalikus päevakeskuses kui ka sotsiaalsetes asutustes ning põhilised teenuse ülesanded on psüühikahäirega inimeste juhendamine sotsiaalsete suhete loomisel ja säilitamisel, vaba aja tegevustes osalemisel kui ka hariduse omandamisel. Selle teenusega kujundatakse psüühikahäirega inimestel veel toimetuleku- ja tööoskusi ja nõustatakse nii psüühikahäirega inimest ennast, kuid ka tema lähedasi (Erihoolekandeteenused, 2023).

Toetatud elamise teenus- on sotsiaalteenus, mille põhieesmärk on anda igapäevast tuge psüühikahäirega inimesele, selleks et inimene saaks võimalikult iseseisvalt igapäevaelutoimetuste juures hakkama. Teenust võib osutada sarnaselt igapäevaelu toetamise teenusega kodus, päevakeskuses või sotsiaalsetes asutustes. Teenusega juhendatakse psüühikahäirega inimesel luua eelarvet ja kuidas eluruumis toimuvat paremini korraldada. Juhul kui teenuse kasutaja elab teenuseosutaja juures toetatakse psüühikahäirega inimest iseseisva elamispinna leidmisel (Erihoolekandeteenused, 2023).

Väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus- on sotsiaalteenus, mille eesmärk on luua turvaline ja toetav keskkond täisealisele inimesele. Põhiliseks teenuse sihtgrupiks on täisealised inimesed, kelle tegevusvõime ja tervislik seisund ei võimalda inimesel ajutiselt või püsivalt iseseisvalt kodustes tingimustes toime tulla. Väljaspool kodu osutatavat üldhooldusteenust saab osutada ööpäevaringselt, intervallhooldusena kui ka päevase üldhooldusena. Kuna ööpäevaringset üldhooldusteenust osutatakse ööpäevaringselt, tuleb teenuse osutajal korraldada inimesele majutus ja toitlustus. Intervallhooldus on mõeldud inimesele kelle haigusest taastumine vajab vajaduste kui ka funktsionaalse võimekuse taastamist. Samuti võimaldab intervallhooldus lähedastel võtta aeg maha ja puhata. Päevast üldhooldusteenust on kutsutud ka päevahoiuks. Selline võimalus on loodud

inimestele, kellel õhtusel või öisel ajal pole probleeme lähedaste abiga hakkama saamisel, kuid kes ei tule iseseisvalt toime just päeval ajal (Ploom, 2020).

Töötamise toetamise teenus- tegemist on sotsiaalteenusega, mille eesmärk on juhendada ja nõustada täisealise psüühikahäirega inimesel vastavalt tema võimetele sobiva töö leidmisel. Töötamise toetamise teenuse ülesanneteks on täisealise psüühikahäirega inimese motiveerimine tööle asumiseks ja otsitakse jõukohane töökoht, kus lähtutakse alati iga inimese huvidest ja soovidest. Teenuse jooksul juhendatakse vajadusel ka tööandjat, kelle juures psüühikahäirega inimene töötab. Töötamise toetamise teenuse kestus on üks aasta. Juhul kui inimene pole selle aja jooksul abi ega pakutud töid vastu võtnud, lõpetatakse teenuse osutamine (Erihoolekandeteenused, 2023).

Kogukonnas elamise teenus- on sotsiaalteenus ning mille põhieesmärk on säilitada ja arendada täisealise psüühikahäirega inimese igapäevaelus vajalikke oskusi ja lähenemisi. Kogukonnas elamise teenusega luuakse psüühikahäirega inimestele peresarnase elukorraldusega elukoht. Teenuse ülesanneteks on juhendada inimest igapäevaeluga toimetulemisel, aja planeerimisel, vaba aja tegevuste leidmisel ja aidatakse õppimis- kui ka töökoha leidmisel. Reeglina osutatakse teenust inimesele ööpäevaringselt, kuigi personal tavaliselt öösiti kohapeal ei viibi. Samas on personal alati kättesaadav telefoni teel (Erihoolekandeteenused, 2023).

Ööpäevaringne erihoolekandeteenus- kuulub sotsiaalteenuste hulka ning mille põhieesmärgiks on inimese toimetulekuvõime säilitamine ja arendamine ning ohutu kui ka turvalise elukeskkonna tagamine teenuseosutaja ruumides. Teenuse ülesanneteks on aidata ja juhendada psüühikahäirega inimesel igapäevaelu toimetustes hakkama saamisel, toetatakse või aidatakse hooldustoimingutes. Samuti juhendatakse arsti või mõne teise tervishoiualase spetsialisti poolt määratud raviskeemi järgimisel. Teenusega tagatakse inimesele transpordi-, tervishoiu- või sotsiaalteenuste kättesaadavus ning vajadusel aidatakse inimesele muretseda hügieenitarbed, voodipesu, riided ja kaetakse hooldusega seotud kulud (Erihoolekandeteenused, 2023).

Rehabilitatsiooniteenus- on sotsiaalteenus, mille põhieesmärk on õpetada ja arendada läbi aktiivsete tegevuste inimesele toimetulekuoskusi, suurendada võimalusi osaleda aktiivselt sotsiaalses elus ning toetada õppimist või tööl käimist. Teenuse põhiline tegur on aktiivsus ehk kõiki tegevusi õpitakse praktiliselt läbi tehes. Näiteks õpitakse abivahendite kasutamist, võimlemist ja lahendatakse erinevaid harjutusi kui ka ülesandeid. Eesmärkide saavutamise juures võidakse kaasata tegevusse ka teisi teenuseid või spetsialiste, näiteks tegevusterapeuti, sotsiaaltöötajat, loovterapeuti, füsioterapeuti, kogemusnõustajat, meditsiinitöötajaid kui ka eripedagoogi. Rehabilitatsiooniteenust osutatakse piiritletud aja jooksul (Sotsiaalne rehabilitatsioon, 2023).

Varjupaigateenus- tegemist on sotsiaalabiteenusega, mille põhieesmärgiks on luua inimestele ajutise peavarju olemasolu. Varjupaigateenusega tagatakse inimestele voodikoht, pesemisvõimalus, turvaline keskkond, sotsiaalne nõustamine ja mõni asutus pakub inimestele vajadusel ka kõhutäidet. Teenuse põhilisteks sihtgruppideks on kodust ilma jäänud inimesed, välismaalased, bussist maha jäänud ja vähekindlustatud inimesed. Teenus on kättesaadav kõigile igal päeval (Teenuse eesmärk ja sisu, 2022).

Tugiisikuteenus- on sotsiaalteenus, mille eesmärk on juhendada abivajadusega inimest igapäevaeluga toimetulekul. Tugiisikuteenuse ülesanneteks on abivajaja juhendamine, nõustamine, jõustamine, iseseisvuse või omavastutusvõime arendamine ja motiveerimine. Selle teenuse elluviimisel lähtutakse eelkõige iga abivajaja vajadusest. Põhilisteks sihtgruppideks on erivajadustega inimesed, õigusrikkujad, asendus- või turvakodust lahkunud inimesed, lapsevanemad, kuid sihtgruppe võib olla veel teisigi (Õun, 2020).

Kokkuvõtvalt põhilised teenused, mida Eesti sotsiaalsete ettevõtete käsitlustes ja praktikas kohata võib said kirjeldatud, kuid kindlasti pole kirjeldatud kõiki teenuseid, sest teenuseid leidub praktikas veel palju. Kõik kirjeldatud teenused kuulusid sotsiaalteenuste hulka ning nende põhieesmärk on vähendada kui ka likvideerida ühiskonnaliikmete erinevaid probleeme ühiskonnas. Probleemide lahendamise lihtsustamiseks ongi loodud sellised sotsiaalteenused. Teenused on loodud kindlasti ka selleks, et inimene ei jääks oma mure või muredega üksi ja nende teenuste tulemusel tekib teatav sotsiaalne kaasatus.

3 EMPIIRILISE UURINGU METOODIKA

Peatükis antaks ülevaade lõputöö empiirilise uuringu eesmärgist, põhilistest uurimisülesannetest, võimalikust uurimisprobleemist, metoodikast ja andmeanalüüsi puudutavatest teemadest. Samuti tutvustab peatükk lähemalt ka uurimisobjekti ehk valimit. Uurimisobjektiks on peamiselt Eesti sotsiaalsed majandusühendused ja nende praktika sotsiaalses ettevõtluses.

Lõputöö uurimisprobleemiks võib pidada Eesti inimeste ja ettevõtjate vähest teadlikkust sotsiaalse ettevõtluse valdkonnast. Uuringute tulemusel on näiteks selgunud, et kohati puudub inimestel isegi täpne arusaam konkreetsest käsitlustest ja praktikast Eestis ehk sellest saab järeldada, et tegemist on aktuaalse probleemiga ühiskonnas (Poliitikakujundajad kohtusid kujundamaks sotsiaalse ettevõtluse ja innovatsiooni tulevikku, 2022). Varasemalt on Eestis uuritud seda, millised on tuntumate sotsiaalsete majandusühenduste endi seisukohad ja arusaamad, kuid vähene teadlikkus hõlmab endas sotsiaalse ettevõtlusega mitte kokku puutuvaid inimesi (Kivioja, 2013).

Lõputöö eesmärk on välja selgitada Eesti majandusühenduste praktika sotsiaalses ettevõtluses ja nende eesmärkide realiseerimist mõjutavad tegurid. Lõputöö on vajalik, et anda Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikule soovitusi teadlikkuse tõstmiseks erinevates valdkondades.

Eesmärgist lähtuvalt on püstitatud järgmised uurimisülesanded:

- Analüüsida, millised toetavad ja takistavad tegurid mõjutavad sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide realiseerimist.
- Selgitada välja sotsiaalsete ettevõtjate hinnangutele põhinedes, kuidas mõjutab riiklik süsteem eesmärkide realiseerimist.
- Teha järeldusi ja ettepanekuid Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustikule teadlikkuse tõstmiseks erinevates valdkondades.

Empiirilise uuringu põhiliseks uurimisobjektiks ehk valimiks on Eestis tegutsevad sotsiaalsed majandusühendused. Töö koostamisel ja sotsiaalsete majandusühenduste andmete leidmisel on oluline roll Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustiku internetileheküljel, mille andmebaasi kaudu leitakse valimisse Eestis tegutsevad sotsiaalsed majandusühendused, kelle otsene või kaudne tegevus puudutab sotsiaaltööd või sotsiaaltöö valdkonda. Võib öelda seda, et empiirilise uuringu koostamisel kasutatakse sihipärast valimit.

Kasutatav sihipärane valim on üks valimi liikidest ja konkreetse empiirilise uuringu üheks strateegiaks. Sellise valimi kasutamine võimaldab valida uuringusse ühed tüüpilisemad uuringus

osalejad (Väljataga, 2019). Selline valim ei võimalda teha kaugele ulatuvaid järeldusi. (Rämmer, 2014). Samas kaugele ulatuvate järelduste tegemine polegi tegelikult lõputöö eesmärk. Näiteks kuulub lõputöö sihipärase valimi hulka Eestis tegutsevad sotsiaalsed majandusühendused, kelle põhilisemateks tegevusaladeks on Eesti elanike heaolu tõstmine, toimetuleku tagamine, teenuste pakkumine, põhivajaduste rahuldamine või toodete müümine sotsiaalsetel eesmärkidel. Põhilisemad sihtgrupid kellega valimi moodustanud sotsiaalsed ettevõtted tegutsevad on näiteks: raskustesse sattunud inimesed, sõltuvusprobleemidega inimesed, vanglast vabanenud, erivajadustega inimesed, eakad, täiskasvanud ja lapsed.

Põhiline disain, mida lõputöö empiirilise uuringu koostamisel kasutatakse on kombineeritud uurimismeetod ehk inglisekeeles (*mixed-methods*) (Gerstlberger & Küttim, 2021). Sellist disaini kutsutakse eestikeeles teinekord ka segameetodiks, kuna segatakse nii kvalitatiivse kui ka kvantitatiivse meetodite tulemusel saadud informatsiooni (Õunapuu, 2014). Kombineeritud uurimismeetodi kasutamisel ühendatakse konkreetsetes empiirilises uuringus nii kvantitatiivne kui ka kvalitatiivne meetodika. Sellise uurimismeetodi või disaini kasutamine annab võimaluse analüüsida sotsiaalsete majandusühenduste arvamusi, seisukohti ja hoiakuid (Ruukel & Kose, 2022). Näiteks on konkreetse empiirilise uuringu kvalitatiivse uurimismeetodi tunnusteks väiksemapoolne informatiivne valim, kirjelduste, tsitaatide olemasolu ja teatav paindlikkus. Kvantitatiivse uurimismeetodi tunnusjoonteks on konkreetse empiirilise uuringu näitel objektiivsus, arvude ja diagrammide kasutamine (Vahula, 2011).

Võib väita, et konkreetse lõputöö analüüs kuulub pigem kvantitatiivse uurimismeetodi alla, kuid seda toetab kvalitatiivne uurimismeetod. Kombineeritud uurimismeetodi kasutamine annab võimaluse andmete kogumisel, analüüsimisel ning avaldamisel kasutada erinevaid loetelusid, tabeleid, graafikuid, arve ja diagramme. Esiteks aitavad sellised joonised ja loetelud lugejatel või tulevastel uurijatel saada ülevaade uuritava objekti kohta. Kindlasti aitab selliste visuaalsete võtete kasutamine lihtsustada keeruliste andmete analüüsimist (Õunapuu, 2014). Empiirilise uuringu analüüsimisel kasutatakse kirjeldava statistika meetodit. Tegemist on kvantitatiivse meetodi ühe haruga, mis annab võimaluse kasutada matemaatilise sisuga sagedustabeleid ja diagramme (Rootalu, 2014).

Andmekogumise meetod on kombineeritud- struktureeritud küsitlus, mis sisaldab nii kvalitatiivseid avatud küsimusi kui ka kvantitatiivseid valikvastustega küsimusi. Empiirilise uuringu koostamisel loodi Google vormi (inglisekeeles *Google Forms*) rakenduse abil ankeetküsitlus. Ankeetküsitlus sai loodud rakenduse Google vormi kaudu. Tegemist on tasuta kättesaadava rakendusega ning sellel on

mitmeid funktsioone. Google vormis leidub piisavalt erinevaid funktsioone kui ka lahendusi eduka ankeetküsitluse loomiseks (Sild, 2013).

Ankeetküsitlus lihtsustab andmete kogumist kui ka hilisemat andmete analüüsimist ja annab küllaltki ülevaatliku informatsiooni sellest, kuidas Eestis tegutsevad sotsiaalsed majandusühendused realiseerivad ehk teostavad enda ettevõtte siseseid eesmärke, tegevusi, mõtteid ja tulevikuplaane. Samuti toob küsitlus esile põhilisemad toetavad ja takistavad tegurid, mis mõjutavad sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide realiseerimist. Ankeetküsitluse aluseks said loodud peamiselt kvantitatiivsed valikvastustega küsimused, kuid küsitluses leidub ka kvalitatiivseid küsimusi, mis on avatud küsimused. Kokku sai küsimusi loodud 22 ning vastamiseks kuluv aeg oli antud 10-20 minutit. Empiirilises uuringus olevate avatud küsimuste vastused sõnastavad sotsiaalsed majandusühendused ise.

Küsitluse avatud küsimuste vastused põhinevad peamiselt sotsiaalsete majandusühenduste arvamustel ja hinnangutel, kuid nende lahti mõtestamine analüüsis pole kerge, sest hinnanguid ja arvamusi on statistiliselt keeruline hinnata. Hinnangud ja arvamused esitatakse tsitaatidena. Valikvastustega kinniste küsimuste puhul on tegemist avatud küsimuste ühe vastandina. Selliste küsimuste puhul on vastused osaliselt uuringus osalejale ette antud ning nende küsimuste analüüsimine on kergem, sest kasutada saab erinevaid internetis leiduvaid rakendusi (Masseroni & Ravotto, 2021). Kuna enamik kinnised küsimused kuuluvad maatriksküsimuste alla on nende analüüsimisel ja andmete avaldamisel suur roll erinevatel tulp- ja sektordiagrammidel. Üks põhilisemaid rakendusi, mida andmete analüüsimisel kasutatakse on Microsoft Excel, mille abil analüüsitakse ankeetküsitluse kaudu saadud tulemusi.

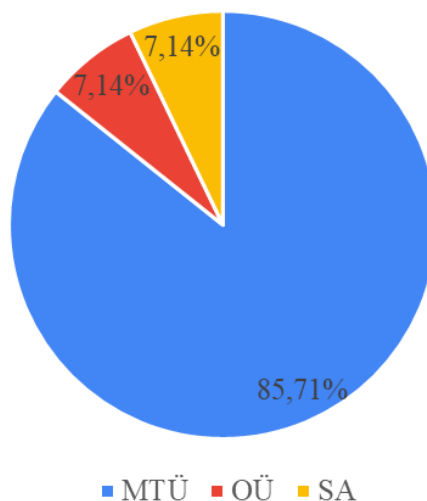
Kokkuvõtvalt on küsitluse kui andmekogumise meetodi ja empiirilise uuringu näol tegemist vabatahtliku tegevusega, mis on anonüümne ning osalejaid ei sunnita tegevuses osalema (Täna on avatud küsitlus eriolukorras narkootikumide tarvitamisest ja teenuste kasutamisest, 2020). Empiirilise uuringu metoodika peatükk peaks andma küllaltki täpse ülevaate, milline saab olema empiirilise uuringu tulemuste kogumine ja analüüs. Küsitluses ja hilisemas uuringu analüüsis ei mainita sotsiaalse majandusühenduse isiklike andmeid, jälgitakse eetilisi norme ja tagatakse iga sotsiaalse majandusühenduse konfidentsiaalsus.

4 EMPIIRILISE UURINGU TULEMUSED JA ANALÜÜS

Peatükis analüüsitakse Eesti sotsiaalsete majandusühenduste vahel läbiviidud ankeetküsitluse põhjal saadud tulemusi, mille ülesanne on saada teada, kuidas Eesti sotsiaalsed majandusühendused realiseerivad eesmärged ja millised on eesmärkide realiseerimist mõjutavad tegurid. Analüüsi alusteooriateks on Abraham Maslow inimvajaduste teooria (McLeod, 2023) ja Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria (Rattner, 2006). Valimi ehk uurimisobjekti on moodustanud Eesti praktikast leitud sotsiaalsed majandusühendused, mille tegevus parandab inimeste heaolu olulisel määral.

4.1 Empiirilises uuringus osalejate profiil

Tegutsedes sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas on väga oluline, et majandusühendusel oleks kindel vorm, millega oleks edukas tegutseda. Peamised Eestis tegutsevad sotsiaalsed majandusühendused, mis valimisse kuuluvad on loonud ettevõtlusvormi mittetulundusühinguna (MTÜ). Võib öelda seda, et Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktikas on kõige domineerivamaks majandusühenduse vormiks MTÜ. Selliseid majandusühendusi on kogu valimist 85,71% (Sektordiagramm 2). Eesti sotsiaalsete majandusühenduste arvates on MTÜ valik nende endi teadlik otsus.

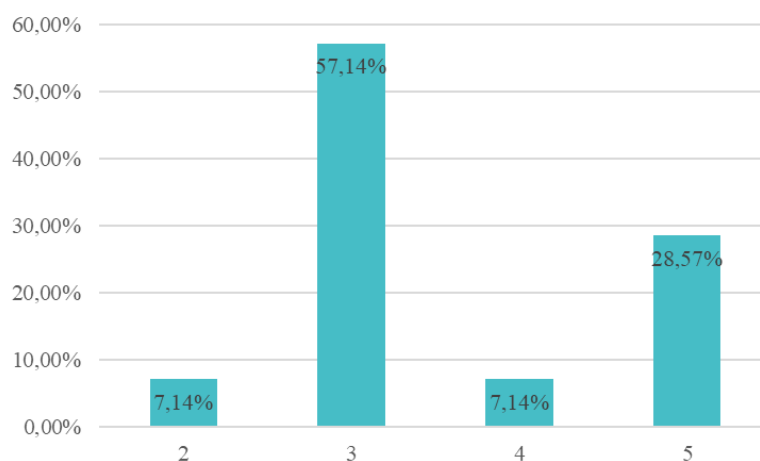
Sektordiagramm 2. Sotsiaalsete majandusühenduste jaotus

Küsitluses osalenud tõid välja, et MTÜ-na tegutsedes on neil teatavad maksusoodustused, näiteks on MTÜ-l võimalik taotleda käibemaksusoodustust 20%, mis mõjutab majandusühenduse tegevust olulisel määral. Samuti on enamus mittetulundusühinguid kasutanud sellist majandusühenduse vormi juba aastaid ning ei näe põhjust selle välja vahetamiseks, sest sellega on ära harjutud. 7,14% küsitluses osalenutest leidis, et MTÜ ei ole Eestis parim valik, kuid ei näe samas erilist põhjust valikut

muuta, sest samuti on sellega ära harjutud ja 7,14% leidis, et vorm ei ole sotsiaalse ettevõtlusega tegelemisel üldse oluline, kuid kui valida, siis pigem MTÜ.

Jälgides erinevaid uuringuid, mis varasemalt on koostatud seoses sotsiaalsete majandusühenduste tegevuse kohta, on 2011 (Sektordiagramm 1) ja 2018 (Diagramm 1) aastast alates kasvanud sotsiaalsete majandusühenduste tegevus olulisel määral ning sotsiaalne ettevõtlus on riigis järjest enam populaarsust koguv valdkond (Statistikaameti andmetel kasvab sotsiaalse ettevõtluse populaarsus iga aastaga, 2021). Samuti on Eesti praktikas populaarsust koguv tegutsemine just MTÜ-na. Arvatavasti muudavad MTÜ populaarseks just erinevad tingimused ja võimalus on tegutseda füüsilise kui ka juriidilise isikuna. Küsitluses osalenud sotsiaalsed majandusühendused tõid välja selle, et MTÜ on küllaltki vaba majandusühendusevorm, millega on võimalus realiseerida edukalt enda eesmärgi.

Ülejäänud küsitluses osalenutest on valinud majandusühenduse vormiks sihtasutuse (SA) kui ka osaühingu (OÜ). Sihtasutust on Eestis sotsiaalsete majandusühenduste vormiks valinud pigem tagasihoidlikult ainult 7,14%. Sellise vormiga tegutsevate majandusühenduste arvates võimaldab SA majandusühendusevorm paremini tegeleda erivajadustega, kuid ka teiste haavatavas seisundis olevate inimeste käsitöötoodete müügiga. Sihtasutuse põhiülesanne on tegelda majandusühenduse vara haldamise kui ka kasutamisega, selleks et jõuda soovitud eesmärgini (Sihtasutuse asutamine, 2021).

Tulpdiagramm 1. Üldine rahulolu majandusühenduse vormiga (1 - ei ole rahul, 5 - väga rahul)

Osaühinguna tegutsemise on valinud sarnaselt sihtasutustega kogu valimist 7,14%. Eesti sotsiaalsed majandusühendused tõid välja selle, et äriühinguna tegutsedes võetakse neid riikliku süsteemi poolt oluliselt tõsisemalt ja äriühinguna tegutsedes on nendel rohkem võimalusi saada osa erinevatest toetusmeetmetest. MTÜ-de arvates võivad kasumile orienteeritud sotsiaalsed majandusühendused kasutada ära vähemusgruppide seas olevaid inimesi, kuna äriühingute eesmärk on teenida pigem kasumit. See konkreetne väide tugineb MTÜ-de subjektiivsele hinnangule.

Küsitluses oli käsitletud teemat, kui rahul on Eestis tegutsevad sotsiaalsed majandusühendused enda majandusühenduse vormi valikuga. Selgus, et Eesti sotsiaalsed majandusühendused, kes on valinud enda tegevusala vormiks MTÜ, OÜ või SA on suuremjaolt ehk 57,14% enam-vähem rahul valitud majandusühenduse vormiga ja 35,71% arvates on nende valitud majandusühenduse vormiga edukas keskenduda sotsiaalsele ettevõtlusele ning on valitud vormiga rahul. Võimalik, et rahulolu valitud vormiga majandamisel on seotud sellega, et ettevõtted on harjunud pika aja jooksul kasutama või omandanud piisavalt teadmisi majandusühenduste vormide kohta, teinud sellest omad järeldused ja seejärel valiku. Samuti tuli küsitlusest esile, et 7,14% vastanutest leidis, et nad ei ole kuigi rahul valitud majandusühenduse vormiga, kuid ei ole ka plaanis valitud vormi vahetada.

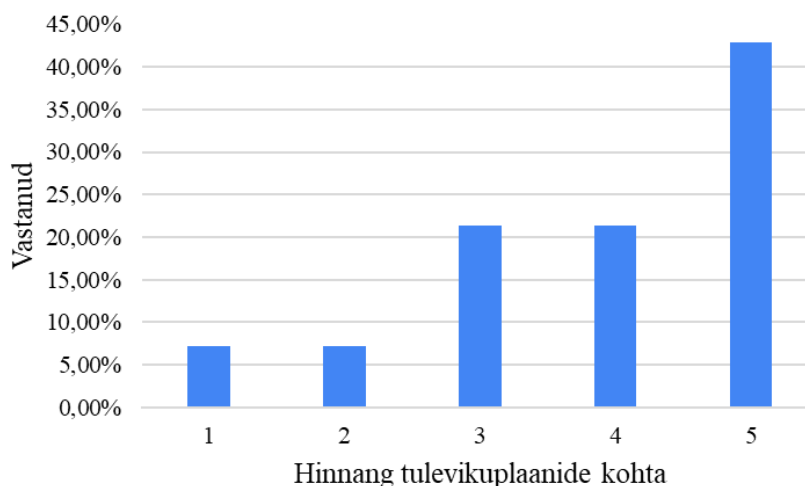
Kokkuvõtvalt võib väita seda, et Eesti populaarseim sotsiaalne majandusühendusevorm on MTÜ. Erinevatel Eestis leiduvatel majandusühenduse vormidel on omad toetavad kui ka takistavad tegurid, kuid põhiline foon, mis kerkib küsitluses osalenute põhjal esile on üldine lause: „*Oleme selle majandusühendusvormiga harjunud.*“ Võib öelda, et selline käsitlus viitab majandusühenduse turvalisusvajadusele. Samuti viitab see rahulolule, mis tagab teatud määral turvalisusvajaduse, see on nii inimeste kui ka majandusühenduste toimise juures väga oluline tegur, sest mõjutab nii käitumist kui ka üldist olukorda. Reeglina turvaline on ikkagi selline asi või tegevus, mida on pikalt praktiseeritud ja mis on tuttav.

4.2 Tulevikuplaanide olemasolu ja nende realiseerimise huvi Eesti sotsiaalsetes majandusühendustes

Majandusühenduse eesmärkide realiseerimise juures on oluline, et eesmärgid oleksid konkreetselt ja täpselt sõnastatud ning oleksid realistlikud ja mõõdetavad. Olulisel kohal eesmärkide seadmise juures on paika panna tulevikuplaanid ehk sihid. Hästi läbimõeldud ja analüüsitud sihid on kui teetähised, mille suunas hakatakse liikuma ning mida püütakse majandusühenduse tegevusega saavutada (Bankiir, 2018). Lõputöö küsitluses sooviti teada kui paljudel Eesti praktikas leiduvatel sotsiaalsetel majandusühendustel on läbimõeldud tulevikuplaanid ning paljudel neid üldse leidub. Samuti saadi teada, millised on ühed põhilisemad tulevikuplaanid, millega lähiajal või pikemaajaliselt tegeletakse.

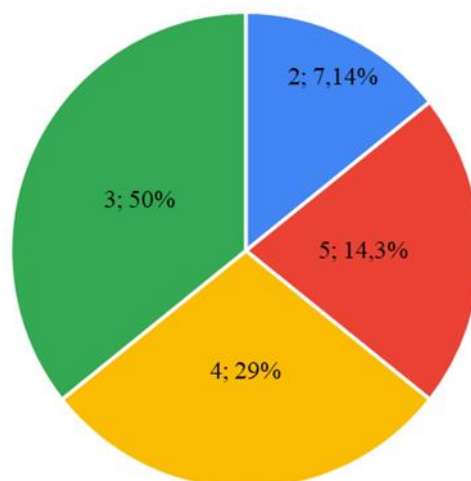
Küsitlusega selgus, et enamikel Eestis tegutsevatel sotsiaalsetel majandusühendustel on olemas tulevikuplaanid ehk sihid. Kõige enam ehk 43% vastanutest leidis, et nendel on väga palju erinevaid tulevikuplaane, mille poole pürgitakse ja 21,43% leidis, et nendel on majandusühenduses tulevikuplaane pigem vähem või isegi arvukalt. Kahjuks ei saa konkreetse empiirilise uuringuga teada seda kui konkreetsed, mõõdetavad ja realistlikud on erinevad tulevikuplaanid Eesti sotsiaalsete

majandusühenduste näitel seatud, kuid saame teada, et enamikel on mitmeid erinevaid mõtteid kui ka lahendusi selleks, et muuta ühiskond tulevikus paremaks. Kindlasti on nende arvukate tulevikuplaanide seas ka selliseid sihte, millest pole erilist kasu, kuid selliste sihtide ülesleidmisel on oluline roll majandusühenduse juhtidel.

Tulpdiagramm 2. Hinnang, tulevikuplaanide olemasolu kohta (1 - ei ole, 5 - leidub mitmeid)

14,3% küsitluses vastanutest arvas, et nende sotsiaalsel majandusühendusel ei ole üldse või on üksikud tulevikuplaanid realiseerimisel ja sellest 7,14% pole plaanis ka neid üksikuid tulevikuplaane lähiajal ellu viia. Selline arvamus on samuti positiivne. Võimalik, et pigem keskendutakse hetkel tegevuses olevatele plaanidele ning tegeletakse nendega süvitsi. Sellise tegevusega jõutakse lähemale sotsiaalse majandusühenduse põhieesmärgile.

Sektordiagramm 3. Tulevikuplaanide realiseerimise tõenäosus (2 – pigem ei ole plaanis realiseerida, 5 – prioriteetsed plaanid elluviimisel)

Kõige enam hinnati küsitluses seda, et tulevikuplaanide realiseerimine võib lükkuda kaugemasse tulevikku või võimaluse korral alustatakse plaanide elluviimist lähiajal. Kindlasti nõuab eesmärkide ja tulevikuplaanide seadmine teatavaid ressursse ning hetkel ühiskonnas olevad probleemid, millel on seoseid poliitika kui ka majandusliku poolega, võivad eesmärkide realiseerimist ja tulevikuplaanide seadmist olulisel määral mõjutada. Siinjuures tuleks leida võimalusi, kuidas kasutada maksimaalselt ära erinevaid tegureid, mis võivad mõjutada eesmärkide või tulevikuplaanide seadmist või realiseerimist negatiivses suunas (Rattner, 2006).

Sellepärast on paljud sotsiaalsed majandusühendused mitmete valikute tegemisel hetkel pigem ettevaatlikud. Samas leidub Eesti praktikas mitmeid selliseid sotsiaalseid majandusühendusi, millel on plaanis, kas üks või isegi mitu tulevikuplaani ellu viia lähiajal. Võimalik, et sellised sotsiaalsed majandusühendused, kes on motiveeritud liikuma tulevikuplaanide suunal on leidnud võimalused, kuidas kasutada takistavaid tegureid selliselt, et nad ei ohustaks majandusühenduse tegevust.

Laiendame tegevust sotsiaalses ettevõtluses	29,41%
Loomme/kasutame uusi innovaatilisi tehnoloogiaid	3,00%
suurendame ekspertide arvu	3,00%
Suurendame turundustegevust	11,80%
Teeme koostööd teiste sarnaste ühendustega	11,80%
Teeme rohkem koostööd kohalike omavalitsustega	20,60%
Võtame kasutusele uusi teenuseid	20,60%
Kõik kokku	100,00%

Tabel 1. Sotsiaalsete majandusühenduste hinnangud tulevikuplaanide kohta

Empiirilise uuringu koostamisel jälgitakse konfidentsiaalsusnõudeid ja eetilisi norme, siin on Eesti sotsiaalsete majandusühenduste tulevikuplaanid üldistatud. Sellise tegevusega ei tooda esile sotsiaalsete majandusühenduste täpseid andmeid, sest teatud tulevikuplaanid võivad olla pigem varjatud kujul. Põhiliselt plaanivad kõik küsitluses osalenud Eesti sotsiaalsed majandusühendused laiendada oma tegevust sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas olulisel määral. Selliseid majandusühendusi, kelle prioriteet on laiendada enda tegevust leidub kogu valimist 29,41%. Üksikud majandusühendused ei näe hetkel vajadust laiendada enda tegevust. Võimalik, et nendel puudub hetkel võimalused laieneda või ei näe selleks hetkel vajadust kuna ollakse enda praeguse tegevusega rahul.

Küsitlusest saadud andmete põhjal selgus, et Eesti sotsiaalsete majandusühenduste tulevikuplaane leidub praktikas päris mitmeid. Näiteks 32,40% küsitluses osalenutest leidis, et peab enda tegevuse

laiendamise juures oluliseks teha koostööd kohalike omavalitsustega ja teiste sarnaste sotsiaalsete majandusühendustega (Tabel 1). Millist koostööd täpsemalt teha plaanitakse, saab ainult oletada. Võimalik, et koostöö juures mõeldakse erinevate võrgustikuliikmete kaasamist teistest asutustest või läbi kohaliku omavalitsuse. Samuti võib koostöö olla selline, et pakutakse läbi kohaliku omavalitsuse erinevaid majandusühenduse poolt osutatavaid sotsiaalteenuseid erinevatele vähemusgruppide seas olevatele inimestele. 3% vastanutest leidis, et peab oluliseks suurendada tulevikus erinevate erialaspetsialistide arvu. Selline tegevus on vajalik samuti selleks, et leida ühiskonnas levivale probleemile lahendus või tagada inimestele paremini kättesaadav abi või tugi.

Kindlasti on praeguses arenenud ühiskonnas olulisel kohal erinevate innovaatiliste tehnoloogiate kasutamine või nende loomine. Selliste tehnoloogiate kasutamine võib aidata muuta töö tegemist sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas lihtsamaks. Kahjuks ei ole paljud valimi moodustanud Eesti sotsiaalsed majandusühendused huvitatud, võtma kasutusele uusi tehnoloogiaid või neid ise looma. Selliseid sotsiaalseid majandusühendusi, kelle tulevikuplaan on võtta kasutusele innovaatilisi tehnoloogiaid leidub kogu valimist 3%. Põhjuseid, miks tunnevad Eesti sotsiaalsed majandusühendused suhteliselt vähe huvi innovaatiliste tehnoloogiate kasutamise vastu pole kahjuks teada.

Üheks põhiliseks tulevikuplaaniks on Eesti sotsiaalsed majandusühendused valinud turundustegevuse suurendamise. Eesti sotsiaalsete majandusühenduste jaoks on küllaltki oluline, et nad oleksid esiteks inimestele nähtavad ja huvi pakkuvad ning oleksid ühiskonnas kättesaadavad. Olulisel kohal on läbi turundustegevuse tõsta ühiskonnaliikmete kui ka erinevate organisatsioonide teadlikkust nii sotsiaalsest ettevõtlusest, aga samas ka sotsiaalsete majandusühenduste poolt pakutavatest toodetest või teenustest. Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas on arvukalt erinevaid sotsiaalsetel eesmärkidel põhinevaid teenuseid, millest tavalisel kodanikul või abivajajal puudub sageli teadlikkus erinevate sotsiaalteenuste pakkumisest ja tingimustest. Turundustegevusel kui ka teistel tulevikuplaanidel on oluline roll Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktikas.

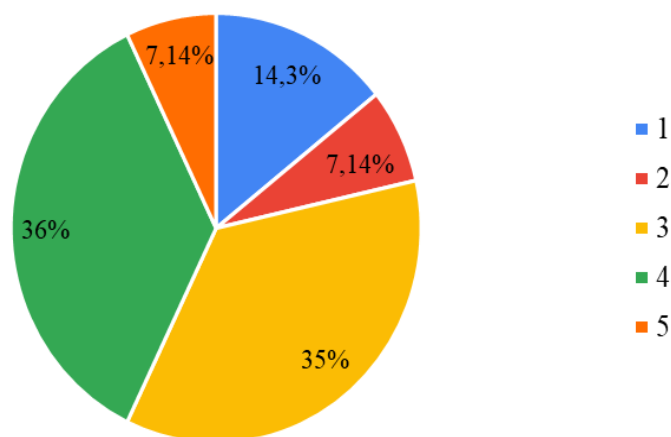
Kokkuvõtvalt on Eesti praktikas tegutsevatel sotsiaalsetel majandusühendustel olemas tulevikuplaanid ehk sihid. Kahjuks Eesti praktika näitel ei ole enamikel sotsiaalsetel majandusühendustel plaanis realiseerida tulevikuplaane, kuid kui peaks tekkima teatud ressursid tulevikuplaanide realiseerimiseks, siis alustatakse sellega lähiajal. Võimalikke tulevikuplaane on Eesti sotsiaalsetel majandusühendustel mitmeid, näiteks laiendatakse üldist tegevust sotsiaalses ettevõtluses, suurendatakse võimaluse korral turundustegevust ja samuti tehakse koostööd teiste suuremate organisatsioonidega.

4.3 Sotsiaalsete eesmärkide ja tegevuste realiseerimist toetavad ja takistavad tegurid

Sotsiaalsete majandusühenduste praktikas nähtaval kohal olla eesmärkide realiseerimise juures lisaks tulevikuplaanidele veel toetavate ja takistavate tegurite olemasolu. Küsitlusest selgus, et Eesti sotsiaalsetel majandusühendustel on päris mitmeid tegevust toetavaid tegureid kui ka tegevust takistavaid tegureid. Selleks, et toetavaid kui ka takistavaid tegureid edukalt majandusühenduses ära kasutada saaks on vaja esmalt neid märgata ja neid teada. Küsitluses osalenud sotsiaalsed majandusühendused märkisid seda, et toetavatel teguritel on oluline roll nende majandusühenduse põhitegevuses.

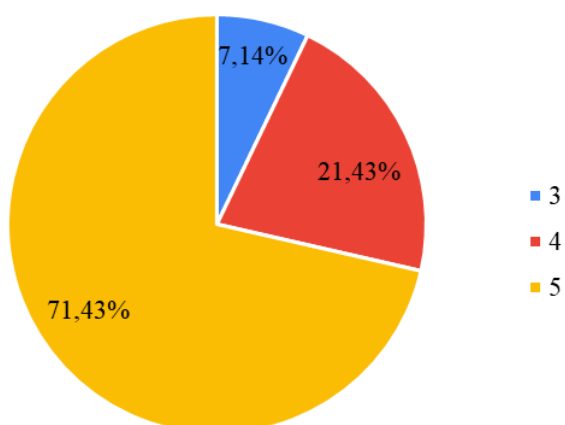
Kõikidel Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas olevatel majandusühendustel on eesmärkide realiseerimist toetavad tegurid. Näiteks 14,3% küsitluses osalenut vastasid, et nende tegevuses puuduvad eesmärkide realiseerimist toetavad tegurid ning 7,14% vastas, et toetavaid tegureid leidub üksikuid. Reeglina leidub Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktikas mitmeid erinevaid eesmärkide realiseerimist toetavaid tegureid. Näiteks vastas 35% küsitluses osalenut, et nende majandusühenduses ei pruugi olla kõik nähtavad toetavad tegurid nähtavad ning võivad tegevust mõjutada, kuid ei pruugi. 36% Leidis, et nende sotsiaalses majandusühenduses leidub mitmeid erinevaid toetavaid tegureid, millel on oluline roll eesmärkide realiseerimise juures ja ainult 7,14% vastanutest märkis, et nende sotsiaalses majandusühenduses on palju erinevaid toetavaid tegureid.

Eesti sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas on päris mitmeid toetavaid tegureid, millel võib olla otsene või kaudne mõju eesmärkide või tegevuste realiseerimise juures. Toetavad tegurid võivad olla nii nähtavad kui ka mitte nähtavad. Nähtavad tegurid on sellised, mis on selgelt nähtavalt, näiteks võivad olla need erinevad toetusmeetmed, innovaatilised tehnoloogiad, klientide/abivajajate rohkus ja positiivsed kogemuslood kui ka koostöö erinevate asutustega. Mitte nähtavateks toetavateks teguriteks võib pidada toetavat keskkonda, mille alla kuuluvad väline keskkond kui ka asutusesisene keskkond (positiivne õhkkond ja mikrokliima) ja muidugi on oluline töötajate pühendumine. Kõik toetavad tegurid on olulised eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures, kuna mõjutavad töö tulemuslikkust olulisel määral.

Sektordiagramm 4. Sotsiaalset ettevõtlust toetavate tegurite olemasolu (1 - ei leidu, 5 - leidub mitmeid)

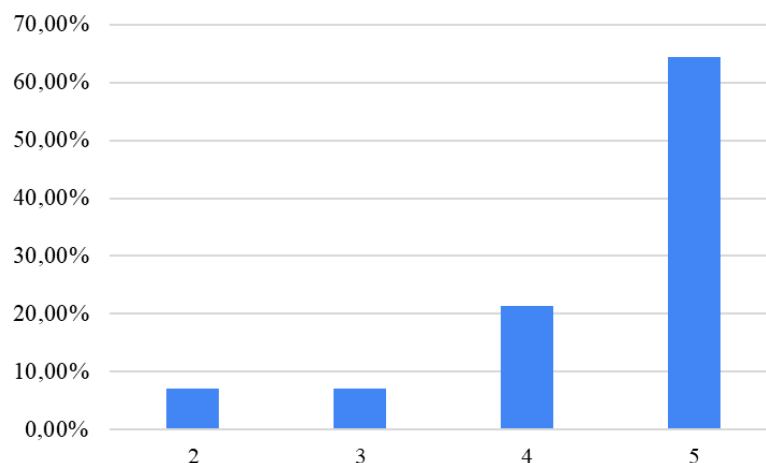
Küsitlusest selgus, et 71,43% Eestis tegutsevate sotsiaalsete majandusühenduste arvates on nende üheks põhilisemaks toetavaks teguriks eesmärkide realiseerimise juures klientide/abivajajate positiivsed kogemuslood (Sektordiagramm 5). Võimalik, et positiivsed kogemuslood annavad või tõstavad sotsiaalsete majandusühenduste motivatsiooni tegutseda sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas laiemalt. Positiivsed kogemuslood võivad teha teatud sorti turundustööd ja kolmandaks võivad positiivsed kogemuslood tõsta sotsiaalse majandusühenduse üldist mainet ühiskonnas ning sellega võidakse tõsta inimeste teadlikkust sotsiaalse ettevõtluse valdkonnast Eestis.

Sektordiagramm 5. Positiivsete kogemuslugude mõju eesmärkide realiseerimisel (3 - mõjutab kohati, 5 - mõjutab oluliselt)

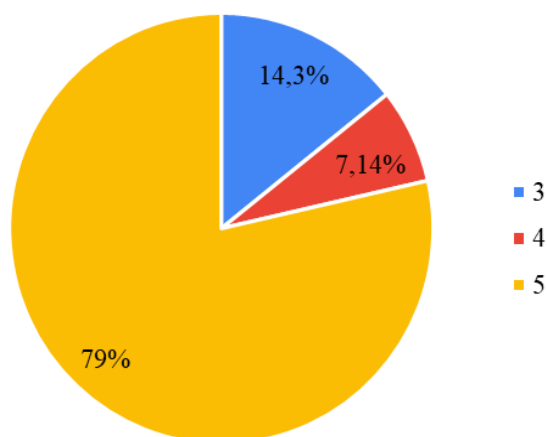
Kindlasti on üheks põhilisemaks sotsiaalse majandusühenduse toetavaks teguriks klientide rohkus. Küsitlusega selgus, et klientide rohkus mõjutab 64,3% Eesti sotsiaalsetest majandusühendustest

(Tulpdiagramm 3). Klientide rohkus mõjutab üldist majandusühenduse tegevust, sest kui pole kliente, kes kasutaks teenuseid või soetaks tooteid poleks ka majandusühendustel erilist lootust ellu jääda. Üldiselt mõjutab klientide rohkus sotsiaalsete majandusühenduste sotsiaalmajanduslikku olukorda, vähendab ühiskonnas levivat tööjõupuudust, sest klientide rohkusega peavad majandusühendused võtma tööle rohkem spetsialiste. Samuti vähendab klientide rohkus erinevaid klientidel olevaid probleeme, mille tulemusel paraneb ühiskond ning efektiivse tulemusega töö mõjutab sotsiaalse majandusühenduse üldist mainet ühiskonnas.

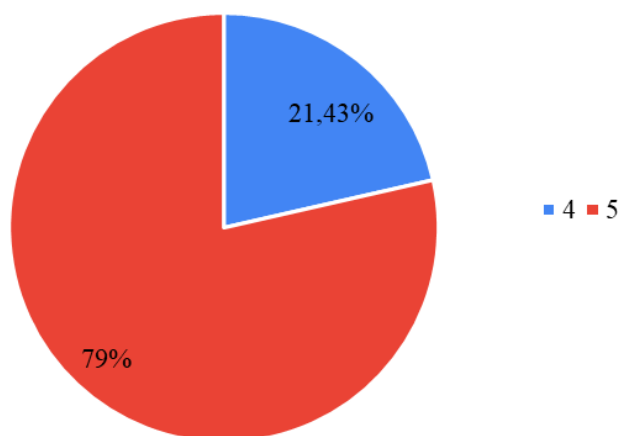
Tulpdiagramm 3. Klientide rohkuse mõju eesmärkide realiseerimisel (2 - mitte eriti, 5 - mõjutab oluliselt)

Toetavaks teguriks peavad Eesti praktikas leiduvad sotsiaalsed majandusühendused erinevate toetusmeetmete olemasolu. Toetusmeetmed tagavad selle, et majandusühenduse põhivajadused oleksid rahuldatud. Toetustega tagatavad põhivajadused on majandusühenduse näitel tööjõukulud, energiakulud, maksud ja ettevõttesisesed haldus- ja tegevuskulud. Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas leidub selliseid majandusühenduse vorme, kellel on raskendatud või puudulik ligipääs erinevatele toetusmeetmetele ning selline lähenemine mõjutab sotsiaalseid majandusühendusi olulisel määral (Kamal-Chaoui, 2020). Näiteks, 79% küsitluses osalenud sotsiaalsed majandusühendused olid seda meelt, et toetuse olemasolu on sotsiaalse ettevõtlustegevuse juures oluline ning seda valdkonda peaks rohkem arendama. Samuti saame väita küsitluse põhjal seda, et ilma toetusmeetmeteta on sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas praktiliselt võimatu tegutseda, sest selliseid sotsiaalseid majandusühendusi, kes oleks vastanud, et neid erinevad toetusmeetmed ei mõjuta ei olnud (Sektordiagramm 6).

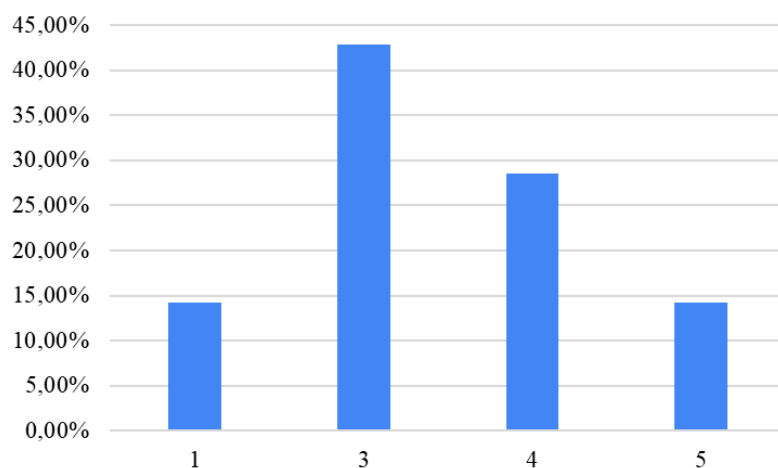
Sektordiagramm 6. Toetuste olemasolu mõju eesmärkide realiseerimisel (3 - mõjutab kohati, 5 - mõjutab oluliselt)

Üheks põhilisemaks toetavaks teguriks on töötajate ja juhtkonna üldine pühendumine. Selleks, et ettevõttes oleks toetav keskkond ja positiivne mikrokliima on olulisel kohal see, et nii juhtkond kui ka töötajad pühenduksid valitud tööle küllaltki põhjalikult. Küsitluse tulemusel selgus tõsiasi, et 21,43% sotsiaalse majandusühenduse arvates, mõjutab töötajate pühendumus olulisel määral eesmärkide realiseerimist ja 79% küsitluses osalenutest märkis seda, et töötajate pühendumus mõjutab eesmärkide realiseerimist väga olulisel määral (Sektordiagramm 7). Saame väita seda, et sotsiaalse majandusühenduse töökollektiivil ja juhtkonnal on oluline roll eesmärkide kui ka tegevuste eduka realiseerimise juures ning töötajate pühendumus mõjutab küllaltki ulatuslikult sotsiaalse majandusühenduse üldist tegevust.

Sektordiagramm 7. Töötajate pühendumuse mõju eesmärkide realiseerimisel (4 - mõjutab, 5 - mõjutab oluliselt)

Sotsiaalse ettevõtluse puhul on tegemist küllaltki noore valdkonnaga. Esimesi ilminguid sotsiaalsest ettevõtlusest pandi tähele 1970 aastate paiku (Kivioja, 2013). Praeguse 21. sajandi valguses on lisaks sotsiaalse ettevõtluse laienemisele toimunud areng ka innovaatiliste tehnoloogiate valdkonnas. Kuigi digi- ja tehnoloogiamaailm on järjest enam populaarsust koguv, on Eesti sotsiaalsete majandusühenduste tegevuses innovaatiliste tehnoloogiate kasutamise osas pigem keskpärane (Tulpdiagramm 4) ning eriti populaarne ta veel ei ole. Küllap seisneb populaarsuse vähesus selles, et erinevad innovaatilised tehnoloogiad on küllaltki kõrgete hindadega ning neid saavad lubada praegu endale vaid vähesed sotsiaalsed majandusühendused. Need sotsiaalsed majandusühendused, kes neid kasutavad on nendega rahul ning innovaatilised tehnoloogiad on eesmärkide realiseerimist toetavad tegurid.

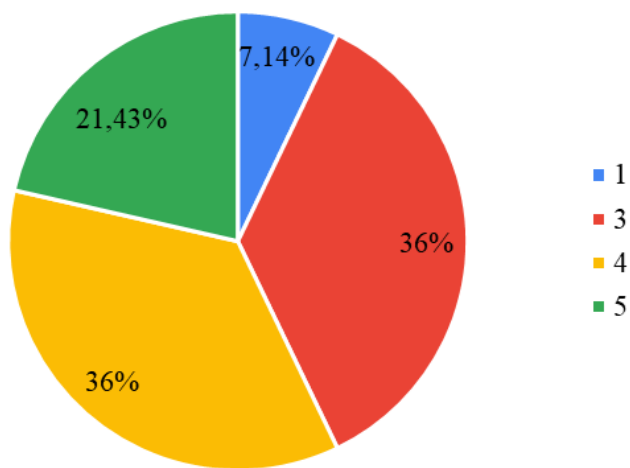

Tulpdiagramm 4. Innovaatiliste tehnoloogiate mõju eesmärkide realiseerimisel (1 - ei mõjuta, 5 - mõjutab oluliselt)

Eesti sotsiaalsed majandusühendused töid välja selle, et eesmärkide eduka realiseerimise juures on oluliseks toetavaks teguriks veel koostöö teiste Eestis tegutsevate sotsiaalsete majandusühendustega. Toimiv koostöö on vajalik selleks, et vähendada erinevaid ettevõtlusega seotud probleeme, hajutada raskusi, vähendada üldist koormust, vahetada erinevaid arusaamu ja toetada üksteist. Selle toetava teguri põhjal kumab välja, et ettevõtlusega tegelemise juures oluline osa majandusühenduse austamine teiste majandusühenduste poolt. Kindlasti tagab selline toimiv koostöö ühe põhivajaduse. Selleks põhivajaduseks võib olla kuuluvusvajadus. Kuuluvusvajadus on sarnaselt inimestelgi üks olulisematest põhivajadustest, sest mõjutab olulisel määral heaolu ja üldist toimetulekut (McLeod, 2023).

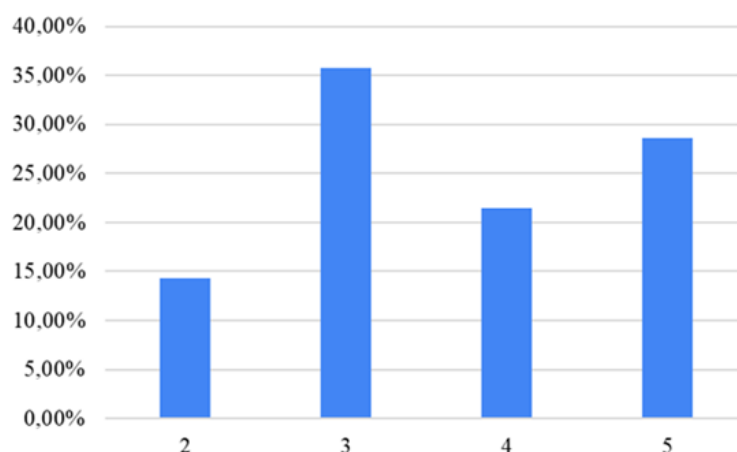
Eesti sotsiaalsete majandusühenduste arvates on eesmärkide eduka realiseerimise juures lisaks töökollektiivil kui ka juhtkonnal oluline roll erinevatel sihtgruppidel ning nende kaasamisel. Tänapäeva arenenud ja kaasavas ühiskonnas on oluline toetada erinevaid vähemusgruppides olevaid

inimesi. Nendeks võivad olla erivajadustega inimesed, sõltuvusprobleemidega inimesed ja teised abivajajad. Üldiselt on vähemusgruppide seas olevate inimeste kaasamine vajalik, kuna sellise tegevusega saavad vähemusgruppide seas olevad inimesed tunda end täisväärtuslike ühiskonnaliikmetena (Lapina, 2021). Samuti tagab vähemusgruppide seas olevate inimeste kaasamine sotsiaalsete majandusühenduste tegevustesse nende erinevad põhivajadused. Nendeks põhivajadusteks võivad olla erinevad füsioloogilised vajadused, turvalisusvajadus, armastus- ja kuuluvusvajadus, tunnustusvajadus ja eneseteostusvajadus (Mcleod, 2023).

Sektordiagramm 8. Sihtgruppide kaasamise mõju eesmärkide realiseerimisel (1 - ei mõjuta, 5 - mõjutab oluliselt)

Üldiselt on kõikidel toetavatel teguritel oma roll eesmärkide realiseerimisel. Küsitluses osalenud sotsiaalsete majandusühenduste arvates toetavad kõik eelpool kirjeldatud toetavad tegurid olulisel määral majandusühenduse tegevust. Näiteks tõi üks Eestis tegutsev sotsiaalne majandusühendus välja selle, et: „Kui ei oleks ühtegi toetavat tegurit, ei eksisteeriks meil ka sotsiaalset ettevõtlust.“ Samuti ei oleks võimalik sotsiaalsete majandusühenduste arvates tegeleda sotsiaalse ettevõtlusega, kui ei oleks loodud erinevaid toetusmeetmeid, mis annavad olulise panuse eesmärkide realiseerimise juures ja mõjutab töö kvaliteeti ning üldist tegevust sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas olulisel määral.

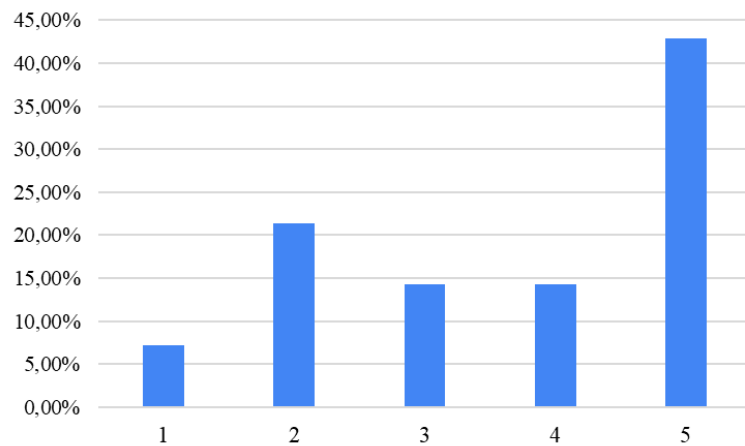

Tulpdiaagramm 5. Hinnang, takistavate tegurite olemasolu (2 - leidub üksikuid, 5 - leidub mitmeid takistusi)

Lisaks erinevatele eesmärkide realiseerimist toetavatele teguritele on igas majandusühenduses või organisatsioonis olemas vähemalt üks eesmärkide realiseerimist takistav tegur. Piisab täiesti ühest piiravast tegurist, et takistada majandusühenduse kui ka organisatsiooni eesmärkideni jõudmist. Sellise takistava teguri käsitus pärineb Eliyahu M. Goldratti piirangute teooriast (Rattner, 2006). Selles empiirilise uuringu osas kirjeldatakse lühidalt erinevate Eesti praktikas leiduvate sotsiaalsete majandusühenduste põhiliste eesmärkide realiseerimist takistavatest teguritest ning antakse ülevaade selle kohta, kui paljusid sotsiaalseid majandusühendusi need konkreetsed takistavad tegurid mõjutavad ning milline on takistavate tegurite üldine mõju majandusühenduse tegevusele.

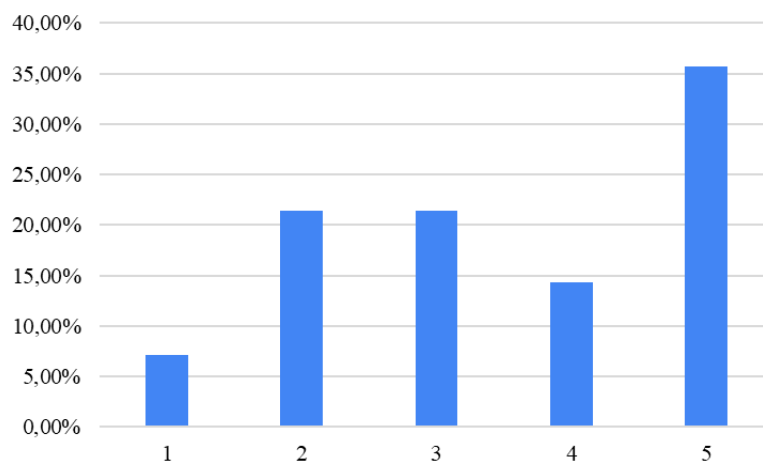
Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas leidub päris mitmeid takistavaid tegureid, millel võivad olla suuremad või väiksemad tagajärjed. Näiteks selgus küsitlusega tõsiasi, et üle 60% vastanutest märkisid eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures mitmeid erinevaid takistavaid tegureid (Tulpdiaagramm 5). Küsitluses osalenud sotsiaalsetest majandusühendustest 14-15% märkis, et nende tegevuses on ainult üksikud takistavad tegurid. Võib öelda seda, et Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria vastab tõele, sest küsitluses ei osalenud ühtegi sellist sotsiaalset majandusühendust, kellel puudusid eesmärkide realiseerimise juures takistavad tegurid. Järelikult on igas sotsiaalses majandusühenduses vähemalt üks tegevust takistav tegur.

Paljudel eesmärkide realiseerimist takistavatel teguritel võib olla kas otsene või kaudne mõju majandusühenduse tegevusele. Samuti võivad mitmed takistavad tegurid olla omavaheliselt seotud. Järgnevalt kirjeldatakse lühidalt seda, millised on Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas leiduvad põhilised eesmärkide realiseerimist takistavad tegurid ja milline võib olla nende mõju sotsiaalsete majandusühenduste näitel. Eesti praktikas on sotsiaalsete majandusühenduste näitel kõige domineerivamateks takistavateks teguriteks energiakriis ja sellest tingitud kõrged kütuse hinnad.

Tulpdiaagramm 6. Energiakriisi mõju eesmärkide realiseerimisel (1 - ei mõjuta, 5 – mõjutab oluliselt)

Võib öelda seda, et energiakriisil ja kõrgetel kütuse hindadel on otsene mõju sotsiaalsete majandusühenduste üldisele tegevusele. Küsitlusest selgus, et 43% arvates mõjutab energiakriis väga olulisel määral majandusühenduse tegevust. Teiseks mõjutab see eesmärkide realiseerimist ning energiakriisist tingitud kõrged kütuse hinnad mõjutavad sotsiaalseid majandusühendusi 36% (Tulpdiaagramm 7). Näiteks soodustab energiakriis ja sellest tingitud lisaprobleemid erinevate kulude kasvamist, selle tulemusel väheneb töökvaliteet, tõusevad toodete või teenuste hinnad ning mille tulemusel väheneb potentsiaalsete klientide arv. Klientide vähesus mõjutab Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikat olulisel määral. Näiteks 5,2% küsitluses osalenute arvates vähendab klientide vähesus sotsiaalsete majandusühenduste tulu teenimise võimalusi, sest turg muutub kitsamaks. Kindlasti on sotsiaalsetel majandusühendustel energiakriisist tingituna veel teisigi sotsiaalmajanduslikke probleeme, mille otsesed või kaudsed tingimused mõjutavad eesmärkide realiseerimist.

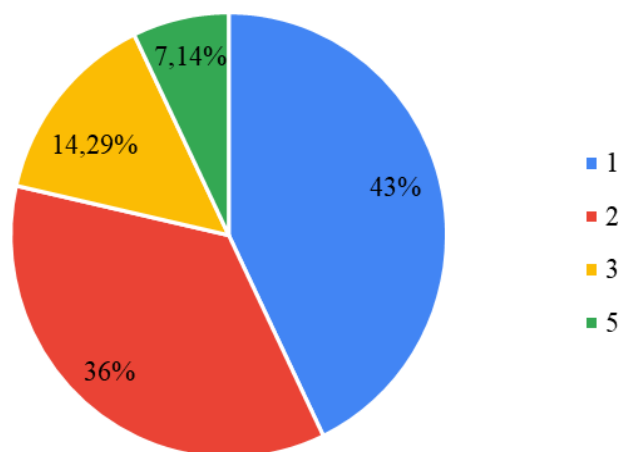
Tulpdiaagramm 7. Kõrgete kütuse hindade mõju eesmärkide realiseerimisel (1 - ei mõjuta, 5 – mõjutab oluliselt)

Olulisel kohal võib sotsiaalse ettevõtlusega tegelemisel olla rahaline seis, mis võib mõjutada sotsiaalsete majandusühenduste tegevust, eesmärkide realiseerimist, üldist kvaliteeti ja erinevate eesmärkide realiseerimist toetavate tegurite teket. Näiteks väheneb sotsiaalsetel majandusühendustel võimalus kaasata enda tegevusse lisatööjõudu ja riigis vähemuses olevaid eriala spetsialiste, sest üldised sissetulekud on energiakriisist tingituna olulisel määral vähenenud ning töötajaid ei motiveeri reeglina madal töötasu.

MTÜ-dena tegutsedes on piiratud võimalus pääseda ligi erinevatele toetusmeetmetele, mis aitaksid paremini kaasa erinevate majanduslike probleemide lahendamisele (Kamal-Chaoui, 2020). Siinkohal kerkib esile tõsiasi, et riiklik süsteem on võtnud endale seisukoha eirata sotsiaalsete majandusühenduste võimalikke probleeme ning ei näe millegipärast vajadust nende lahendamiseks. Samuti mõjutab rahalise ressursi puudus erinevate tööruumide olemasolu ja korrasolekut. Selleks, et majandusühendus saaks pidevalt laieneda, on olulisel kohal tööruumide olemasolu.

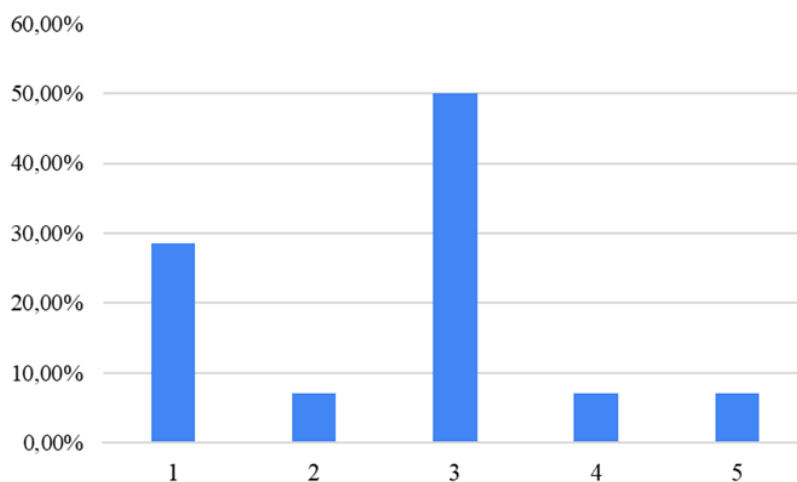
Ühed suuremad takistavad tegurid Eesti sotsiaalsete majandusühenduste näidetel lisaks eelpool mainitule on riigis valitsev Covid-19 pandeemia. Covid-19 on mõjutanud sotsiaalsete majandusühenduste sotsiaalmajanduslikku olukorda ja mõjutanud inimeste vaimset kui ka füüsilist heaolu. 2020 aastast alates suurenes näiteks riigisisene tööjõupuudus ning mille mõju kandub ka sotsiaalsete majandusühenduste tegevusele ja mõjutab üldist tegevust olulisel määral. Praegusel ajal, kui Covid-19 pandeemia hakkab loodetavasti lõppema, on üheks suuremaks takistavaks teguriks sotsiaalsete majandusühenduste näitel vähene koostöö erinevate sarnastel eesmärkidel tegutsevate sotsiaalsete majandusühendustega. Võimalik, et konkreetse probleemi põhjus tuleneb Covid-19 pandeemiast, kuid probleemi põhjus võib seisneda ka mõnes teises valdkonnas.

Kuigi Eesti sotsiaalsetel majandusühendustel leidub mitmeid erinevaid takistavaid tegureid eesmärkide realiseerimise juures on üheks takistavaks teguriks Venemaa-Ukraina sõda. Selle konkreetse takistava teguri mõju pole küsitluse tulemustel kuigi suur ning ei mõjuta meie sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide ja tegevuste realiseerimist suurel määral, kuid ühiskonnas on teema hetkel väga aktuaalne. Näiteks märkis küsitluses 43% osalenutest seda, et neid Venemaa-Ukraina sõda ei mõjuta üldse ning 36% vastanute arvates mõjutab Venemaa-Ukraina sõda neid vähesel määral ja 7,14% arvates mõjutab Venemaa-Ukraina sõda neid olulisel määral (Sektordiagramm 9). Seda, kas energiakriis ja kõrged kütuse hinnad on ikkagi tingitud sõjast, millest poliitika pidevalt räägib küsitlusest ei selgunud, kuid sotsiaalsete majandusühenduste arvates Venemaa-Ukraina sõda nende tegevust ei mõjuta.

Sektordiagramm 9. Venemaa-Ukraina sõja mõju eesmärkide realiseerimisel (1 - ei mõjuta, 5 – mõjutab oluliselt)

Üldiselt võib väita seda, et takistavaid tegureid Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktikas leidub päris mitmeid ning paljud takistavad tegurid on omavahel kas otseselt või kaudselt seotud. Küsitluse tulemustel selgus, et teatud takistavad tegurid mõjutavad suuremal määral, kuid osad jällegi vähesel määral. Näiteks tõi küsitlus välja selle, et takistavad tegurid võivad mõjutada sotsiaalse majandusühenduse üldist tegevust, eesmärkide realiseerimist, töö kvaliteeti, suurendab erinevaid kulusid, vähendab potentsiaalsete klientide arvu, suurendavad teenuste kui ka toodete hinda, süvenevad spetsialistide- ja tööjõuprobleemid ning väheneb võimalus laiendada tegevust sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas. Siit saame järeldada seda, et Eesti sotsiaalsetel majandusühendustel leidub päris mitmeid takistavaid tegureid eesmärkide realiseerimise juures.

Tulpdiaagramm 8. Riikliku süsteemi toetus eesmärkide realiseerimisel (1 - ei toeta, 5 - toetab)

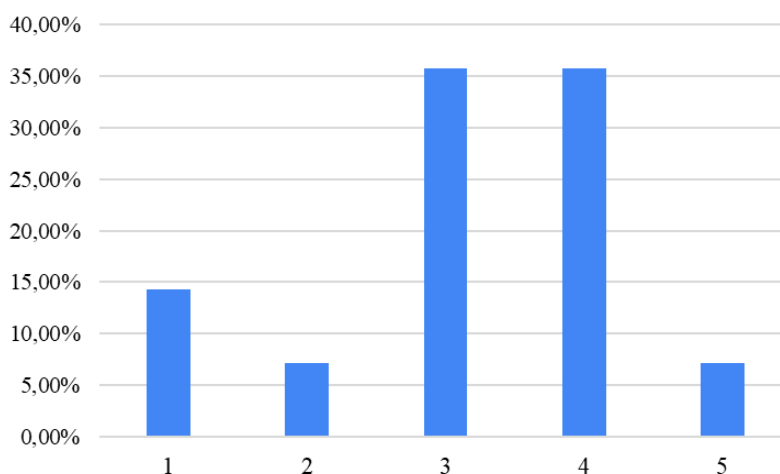
Üks olulisemaid Eesti sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide realiseerimist mõjutavaid tegureid on riiklik süsteem ja sellega koostöö. Kahjuks on praegusel hetkel Eesti sotsiaalsete majandusühenduste probleemiks see, et riikliku süsteemi poolt ei ole loota erilist toetust, sotsiaalse ettevõtlusega tegelemisel kui ka sotsiaalse majandusühenduse eesmärkide ja tegevuste realiseerimisel. Näiteks on Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria toonud välja selle, et organisatsiooni tegevust ja eesmärkide saavutamist võib takistada olulisel määral poliitiline süsteem (Rattner, 2006). Sellest saame kinnitust, et üheks Eesti sotsiaalsete majandusühenduste võimalikuks takistavaks teguriks on kohati riikliku süsteemi erinevad puudujäägid ning need puudujäägid mõjutavad eesmärkide ja tegevuste realiseerimist suurel määral.

Riigisiseste puudujääkide üheks põhilisemaks probleemkohaks on riigi sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas olevate probleemide lahendamine on puudulik. Sellise puudujäägiga tegelemine on kindlasti ülioluline selleks, et tagada kõikidele sotsiaalsetele majandusühendustele võrdväärne kohtlemine, kasvatada üldist riigisisest sotsiaalset ettevõtlust, sest riigisisese sotsiaalse ettevõtlusega vähendatakse riigis üldist tööjõuprobleemi. Riigisisene tööjõuprobleem väheneb sellise tegevuse pärast, kuna sellega suureneb riigis sotsiaalsete majandusühenduste arv ning sellega tekib juurde omakorda mitmeid erinevaid töökohti. Samuti suurendatakse riigi sotsiaalse ettevõtluse puudujääkide vähendamise tegevusega seda, et ühiskonnaellu hakatakse kaasama rohkem vähemusgruppide seas olevaid inimesi. Sellise tegevusega vähendatakse riigis olulisel määral inimeste ebavõrdsust.

Kahjuks on küsitlusega selgunud tõsiasi, et hetkel on riiklikul süsteemil mitmeid erinevaid puudujääke sotsiaalse ettevõtlusega tegelevate majandusühenduste suhtes. Näiteks on praguseks hetkeks lõpetatud erivajadustega inimestele suunatud ja riigi poolt rahastatav „Kaitstud töö projekt“. Eesti sotsiaalsed majandusühendused on märkinud seda, et sellisest projektist oli väga olulisel määral kasu, sest sellega kaasati erivajadustega inimesi rohkem ühiskonda ning vähendas suurel määral sotsiaalset ebavõrdsust. Samuti võimaldas Kaitstud töö projekt võimaluse maksta erivajadustega inimestele tehtud töö eest arvestatavat töötasu, kuid kahjuks praguseks hetkeks on see lõpetatud, mille pärast projekt lõpetati, andmed hetkel puuduvad. Arvatavasti mõjutas konkreetne projekt riigi eelarvet.

Küsitluse tulemustel on selgunud, et 50% leiab seda, et riiklik süsteem kohati toetab, kuid peamiselt ei toeta sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide realiseerimist. Sotsiaalsete majandusühenduste arvates peaks riiklik süsteem looma põhjalikumad tegevuskavad ning mille alla kuulub erinevate toetusmeetmete käsitlemine. 29% küsitluses osalenutest leiab seda, et nende sotsiaalset ettevõtmist riiklik süsteem üldse ei toeta. Näiteks on põhjendatud seda, et riiklik süsteem peaks Riigi Tugisüsteemide

sektoris arendama sotsiaalse ettevõtluse valdkonda ja panustama rohkem riigis elavate vähemusgruppide toetamisse. Samuti peaks sotsiaalsete majandusühenduste arvates riiklik süsteem tekitama sotsiaalse ettevõtlusega tegelevatele ühendustele võimaluse taotleda toetust selleks, et aktiveerida uudse teenuse käsitlemist Eestis. Samas leiab 14,24% küsitluses osalenutest seda, et riiklik süsteem toetab ja nõustab olulisel määral rahaliselt nende sotsiaalset majandusühendust ehk sellest saame järeldada seda, et riigis valitseb ebavõrdsus.

Tulpdiagramm 9. Rahulolu sotsiaalse ettevõtluse eesmärkide ja tegevuste realiseerimisega
(1 - ei ole rahul, 5 - väga rahul)

Eesti praktikas leiduvad sotsiaalsed majandusühendused sooviksid näha riikliku süsteemi poolt rohkem koostööd ja erinevate sotsiaalset ettevõtlust toetavate võimaluste kui ka meetmete loomist ning rakendamist praktikasse, millest oleks palju abi Eesti sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures. Kuid üldiselt selgus küsitluse tulemustel, et Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas tegutsevatest sotsiaalsetest majandusühendustest on olenemata erinevate takistavate tegurite olemasolust 36% tegevuse ja eesmärkide realiseerimisega rahul. 7,14% hindas enda eesmärkide realiseerimise täitmise väga heaks.

Teine 36% küsitluses osalenut sotsiaalset majandusühendust märkisid seda, et nemad on enda tegevusega sotsiaalses ettevõtluses pigem rahul, kuid kindlasti on veel arenemisruumi. 7,14% küsitluses osalenutest märkis, et nemad ei ole rahul ja 14,3% pole enda tegevuste ja eesmärkide realiseerimisega üldse rahul (Tulpdiagramm 9). Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas on näiteks võimalikeks ebaõnnestumiste põhjusteks sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures erinevate takistavate tegurite mõjutused, millest enim joonistuvad välja rahaline seis ja toetusmeetmete vähesus. Siit saab järeldada seda, et takistavate tegurite vähendamine või

likvideerimine on oluline selleks, et tagada parem töö kvaliteet ja sellega suurendada vähemusgruppidele parema abi ning toetuse pakkumist.

Küsitluses osalenud Eesti sotsiaalsete majandusühenduste tegevusel on oluline roll ühiskonna paremaks muutmisel, sest 57,14% arvates muudab ja parandab nende tegevus suurel määral vähemusgruppide seas olevate inimeste eluolu kui ka üldist heaolu. Samuti märkis 43% seda, et nende tegevusel on pigem oluline osa vähemusgruppide toetamisel. Näiteks kujutab endas erinevate vähemusgruppide toetamine Eesti sotsiaalsete majandusühenduste näitel seda, et: õpetatakse, arendatakse, kujundatakse, toetatakse, aktiveeritakse, juhendatakse ja nõustatakse inimesi elutähtsate ning üldist heaolu mõjutavate toimingute tegemisel. Üldiselt on kõikidel nendel tegevustel omad väljaminekud ning erinevate ressursside puudumisel väheneb riigis selliste võimaluste kättesaadavus vähemusgruppide seas olevatele inimestele. Selle tulemusel suureneb sotsiaalne ebavõrdsus ja nõrgeneb inimeste heaolu suurel määral.

Kokkuvõtvalt on Eesti sotsiaalsetel majandusühendustel olemas eesmärkide realiseerimist mõjutavad tegurid. Mõjutavad tegurid kuuluvad nii positiivsete ehk toetavate ja negatiivsete ehk takistavate tegurite hulka. Toetavateks teguriteks on Eesti sotsiaalsete majandusühenduste näitel: toetuste olemasolu, klientide positiivsed kogemused, innovaatilised tehnoloogiad, klientide rohkus ja töötajate pühendumus. Samuti toodi peatükis välja toetavate tegurite vastandid ehk takistavad tegurid.

Eesmärkide põhilisemateks takistavateks teguriteks on Eesti sotsiaalsete majandusühenduste näitel kokkuvõtvalt: energiakriis, kõrged kütuse hinnad, Covid-19 pandeemia, rahaline seis, Venemaa-Ukraina sõda, riigisisene tööjõu ja spetsialistide puudus. Kindlasti on Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikas veel teisigi toetavaid ja takistavaid tegureid, millel on eesmärkide realiseerimisel kas otsene või kaudne mõju. Kõik analüüsis välja toodud toetavad ja takistavad tegurid on Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktikas ühed põhilisemad, mis kerkivad esile. Samuti mõjutab eesmärkide ja tegevuste edukat realiseerimist riiklik koostöö, sest sellest sõltub suurel määral rahastuse saamine, mis omakorda mõjutab töö kvaliteeti ja üldist sotsiaalse ettevõtluse laienemist. Samas on sotsiaalsed majandusühendused siiski enda tegevusega pigem rahul ja jätkavad tegevusega ka tulevikus.

4.4 Empiirilise uuringu järeldused ja soovitused

Lõputöö empiirilise uuringu peamiseks ülesandeks oli välja selgitada, millised on Eesti sotsiaalsete majandusühenduste ühed põhilisemad eesmärkide ja tegevuste realiseerimist mõjutavad tegurid. Empiiriline uuring andis küllaltki ülevaatliku informatsiooni Eesti sotsiaalsete majandusühenduste tegevuste ja praktika kohta. Uuringu koostamisel oli oluline roll osalejate profiilil, mille moodustasid

Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikast leitud sotsiaalsed majandusühendused, kelle otsene või kaudne tegevus on seotud sotsiaaltöö või selle valdkonnaga. Enamik sihipärasest valimist moodustasid MTÜ-d, kuid uuringu osalejate seas leidis ka OÜ ja SA majandusühenduse vormiga tegutsevaid sotsiaalseid majandusühendusi. Järgnev alapeatükk toob välja empiirilise uuringu ning analüüsi põhilisemad järeldused ja võimalikud soovitusel sotsiaalsest ettevõtlusest huvitunule sotsiaaltöötajale, alustavale ettevõtjale kui ka riiklikule süsteemile.

Üldiselt võib väita seda, et lõputöö empiirilise uuringu eesmärk ja põhilisemad uurimisülesanded said saavutatud ning nende tulemustel selgus, et Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktika on kiirelt arenev valdkond. Uuringu tulemuste ja analüüsiga saadi teada seda, et Eesti sotsiaalsetel majandusühendustel on eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures mitmeid erinevaid toetavaid kui ka takistavaid tegureid.

Empiirilises uuringus anti ülevaade, erinevate sotsiaalsete majandusühenduste tulevikuplaanide kohta, sest ka need võivad olla eesmärkide realiseerimise juures olulisteks toetavateks teguriteks. Põhilisemad toetavad ja takistavad tegurid, mis sotsiaalse ettevõtluse praktikas leiduvad on otseselt seotud, erinevate materiaaalsete ja mittemateriaalsete ressurssidega, sest nende olemasolu või puudused mõjutavad olulisel määral eesmärkide ning tegevuste edukat realiseerimist.

Üks huvitavamaid tulemusi, mis empiirilises uuringus selgus oli seotud ühe eesmärkide realiseerimist takistava teguriga. Selleks teguriks oli hetkel ühiskonnas aktuaalne teema ehk Venemaa ja Ukraina omavaheline konflikt. Empiirilise uuringu tulemustega selgus, et Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktikast ja eesmärkide realiseerimist Venemaa ning Ukraina konflikt reeglina ei mõjuta. Samas energiakriis ja kõrged kütuse hinnad arvatakse olevat seotud just selle konfliktiga. Hetkel läbiviidud uuringu tulemustel võiks öelda, et need ei ole omavahel seotud või on seotud minimaalselt. Pigem tundub, et energiakriis ja kõrged kütuse hinnad on seotud hoopis poliitikaga.

Samuti selgus uuringuga, et Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikast on riiklikul süsteemil kindel roll eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures. Kahjuks selgus ka tõsiasi, et riiklikul süsteemil on mõningaid puudujääke, mille lahendamine oleks kindlasti oluline selleks, et sotsiaalsed majandusühendused ja vähemusgruppide seas olevad inimesed saaksid tunda end ühiskonnas turvalisemalt kui ka kindlamalt.

Lõputöö autori võimalikud tähelepanekud ja soovitusel seoses läbiviidud uuringu tulemustega:

- Kuigi Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikast on MTÜ-na tegutsemine järjest enam populaarsust koguv, ei ole selline majandusühenduse vorm siiski parim valik. Pigem võiks valida

äriühinguna tegutsemise, sest neid toetatakse rohkem riigi poolt, kuid samas on kontroll suurem.

- Erinevate tulevikuplaanide välja töötamisel peaks jälgima SMART kontseptsiooni lähtekohti. See on vajalik selleks, et tulevikuplaanidel oleks tõhusam roll eesmärkide toetamisel või saavutamisel.
- Sotsiaalsed majandusühendused peaksid rohkem analüüsima takistavate tegurite mõju ja neid Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria järgi võimalikult väheste kuludega enda kasuks rakendama.
- Riiklik süsteem võiks luua tulevikus uusi toetusmeetmeid või arengukavasid, mis lahendaksid erinevate MTÜ-de sotsiaalse ettevõtlusega tegelemise sotsiaalmajanduslikud probleemid.
- Oluline oleks, et riiklik süsteem ja kohalikud omavalitsused tõstaksid rohkem ettevõtjate ning valdkonnast huvitunute inimeste teadlikkust olemasolevatest toetusmeetmetest ja arengukavadest.
- Kindlasti on valdkonnast huvitunud inimesel või alustaval sotsiaalsel majandusühendusel oluline viia end kurssi valdkonnas leiduvatest takistavatest teguritest ja riskidest. Sellise käsitlemisega saavutatakse tegevuses teatud kindlustunne, kuna tegevust võib ohustada reeglina see, mida ei tunta.

Kokkuvõtvalt võib väita seda, et empiirilise uuringu ja selle analüüs andis küllaltki ülevaatliku informatsiooni selle kohta, millised on praegusel ajal Eesti sotsiaalsete majandusühenduste ühed põhilisemad eesmärkide ja tegevuste realiseerimist mõjutavad tegurid ning millega peab arvestama, kui alustada või tegeleda sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas. Selles alapeatükis toodi välja võimalikud tähelepanekud ja soovitusel, millega peaks tulevikus rohkem tegelema.

KOKKUVÕTE

Ettevõtlusel on maailmas pikk ajalugu, kuid sotsiaalne ettevõtlus on veel noor valdkond. Umbes pool sajandit tagasi alguse saanud sotsiaalne ettevõtlus on 21. sajandil muutumas üheks eriti populaarseks sektoriks. Populaarsuse kasv on tingitud sellest, et inimesed väärtustavad tänapäeval rohkem erinevaid sotsiaalseid suhteid, sidemeid ja võimalusi. Kui traditsioonilise ettevõtluse eesmärgiks on teenida kasumit, siis sotsiaalse ettevõtluse põhieesmärgiks lahendada, vähendada või likvideerida ühiskonnas levivaid sotsiaalseid kui ka majanduslikke probleeme. Muidugi on lubatud sotsiaalse ettevõtlusega teenida kasumit, kuid kasumit kasutatakse sotsiaalse majandusühenduse eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures.

Lõputöö empiirilises uuringus osalesid Eesti sotsiaalse ettevõtluse praktikast leitud ja hetkel tegutsevad sotsiaalsed majandusühendused, kelle otsene või kaudne tegevus puudutas sotsiaaltööga seotud valdkonda. Suurema osa moodustasid lõputöö sihipärase valimi MTÜ-d, kuid uuringus leidsid ka OÜ-de ja SA-na tegutsevaid sotsiaalseid majandusühendusi. Analüüsi koostamiseks vajalikud andmed koguti läbi ankeetküsitluse, mille loomisega alustati 2022 aasta kevadel ning mis viidi läbi 2023 aasta kevadel. Küsimused said koostatud peamiselt maatriksküsimuste vormis, kuid juurde sai hiljem lisatud ka avatud küsimusi. Ankeetküsitlus koostati Eesti keeles ja sellises praktilises rakenduses nagu Google Vormid (inglise keeles *Google Forms*).

Ankeetküsitluse ja analüüsi põhiteemaks oli, kuidas Eesti praktikas leiduvad sotsiaalsed majandusühendused realiseerivad oma eesmärged ning millised on hetkel antud eesmärkide edukat realiseerimist mõjutavad toetavad ja takistavad tegurid. Samuti põhjendati ankeetküsitluses täpsemalt seda, millist mõju avaldavad Eesti sotsiaalsetele majandusühendustele erinevate takistavate tegurite olemasolu ning millised võiksid olla võimalikud lahendused nende takistavate tegurite vähendamiseks või likvideerimiseks.

Lõputöö teoreetilises kui ka praktilises osas valiti alusteooriateks Abraham Maslow inimavajaduste teooria ja Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria. Mõlemad alusteooriad on loodud 20. sajandil. Abraham Maslow inimvajaduste teooria käsitleb endas erinevate inimeste eksisteerimisel olulist rolli mängivate põhivajaduste lahti mõtestamisel. Inimvajaduste teooriat mõistetakse reeglina püramiidina, mis omakorda on jagatud viieks erinevaks osaks. Nende viie erineva püramiidiosa kaasabil märgati, milles seisneb sotsiaalse ettevõtluse ja sotsiaalsetel eesmärkidel põhinevate sotsiaalsete majandusühenduste tegevus ning milline on nende roll praeguses ühiskonnas. Inimvajaduste teooria kaudu selgus, et sotsiaalsel ettevõtlusel on oluline osa ühiskonnas ja paljude sotsiaalsete majandusühenduste ülesanne on tagada vähemusgruppidele erinevad vajadused, mis on

eksisteerimise juures vajalikud. Samuti märgiti analüüsis seda, kuidas võivad erinevad põhivajadused mõjutada sarnaselt inimestele ka erinevate sotsiaalsete majandusühenduste tegevust. Selgus, et majandusühendustel on küllatki sarnased põhivajadused ning nende rahuldamine on oluline.

Teiseks alusteorriaks valiti Eliyahu M. Goldratti piirangute teooria, mis liigitub organisatsiooniteooria alla. Tegemist on teooriaga, mille ülesanne on mõtestada organisatsiooni või ühenduse takistavate ehk piiravate tegurite üldist mõju põhieesmärkide saavutamisel. Samuti andis teooria mõista, et igas suuremas või väiksemas organisatsioonis leidub minimaalselt üks tegevust takistav tegur. Analüüsiga selgus asjaolu, et Eesti sotsiaalsete majandusühenduste praktikas on mitmeid erinevaid eesmärkide realiseerimist takistavaid tegureid ja nende lahendamine pole alati kerge, sest puuduvad selleks mitmed vajalikud ressursid.

Uuringu tulemustel selgus, et sotsiaalse ettevõtluse praktikas esineb mitmeid takistavaid tegureid, mille otsene või kaudne olemasolu mõjutab Eesti sotsiaalsete majandusühenduste eesmärkide realiseerimist. Näiteks võivad sotsiaalseid majandusühendusi mõjutada puudulikult sõnastatud, ebarealistlikud ja kehvasti planeeritud eesmärgid ning tulevikuplaanid. Teooria kohaselt peavad eesmärgid ja tulevikuplaanid olema vastupidised eelpool mainitule, sest ainult nii on nendest päriselt kasu. Otsese mõjuga tegur on Eesti sotsiaalse ettevõtluse käsitluses seotud riikliku süsteemiga. Uuringu tulemustel selgus, et riikliku süsteemi erinevad puudujäägid vähendavad ja mõjutavad Eesti sotsiaalsete majandusühenduste töö kvaliteeti ja toimimist. Sageli suurendavad riikliku süsteemi puudujäägid seda, et kokku hakatakse hoidma ressursse ja tegevusi. Selle tulemusel väheneb inimestel huvi sotsiaalse ettevõtluse valdkonna vastu.

Lõputöö eesmärk sai edukalt täidetud ehk saadi teada seda, et Eesti sotsiaalsete majandusühenduste käsitlustes ja praktikas on mitmeid erinevaid tegevussuundi ja eesmärkide realiseerimist mõjutavad mitmed erinevad tegurid. Samuti realiseeriti lõputöö põhilisemad uurimisülesanded, mis aitasid saavutada põhieesmärgini jõudmise. Sellest lõputööst ja empiirilisest uuringust võivad kasu saada tulevased sotsiaaltöötajad ja alustavad ettevõtjad, kellel on tekkinud huvi Eesti sotsiaalse ettevõtluse valdkonna vastu. Antud lõputöö peaks andma hea ülevaate Eestis sotsiaalse ettevõtluse valdkonna kui ka võimalike käsitluste kohta, tuues välja valdkonna positiivsed ning negatiivsed aspektid. Autor on seisukohal, et sotsiaalse ettevõtluse käsitlused ja praktika peaksid veelgi arenema, sest Eesti vähemusgruppides seas on siiski arvukalt inimesi ning nende toetamine vähendab riigis olulisel määral sotsiaalset ebavõrdsust.

SUMMARY

The title of the thesis is approaches and practice of social entrepreneurship in Estonia. Social entrepreneurship, which started about half a century ago, is becoming one of the most popular sectors in the 21st century. The rise in popularity is because people today value a greater variety of social relationships, connections, and opportunities. If the goal of traditional business is to make a profit, the main goal of social business is to solve, reduce or eliminate social and economic problems in the society. It is allowed to make a profit with social entrepreneurship, but the profit is used for the realization of the goals and activities of the social economic association.

The aim of the thesis is to find out the practice of Estonian economic associations in social entrepreneurship and the factors affecting the realization of these goals.

In the empirical study of the thesis, currently operating Estonian social economic associations participated, whose direct or indirect activity was in connection with the field of social work. Most of the targeted samples of the thesis was made up of NGOs, but the study also included social economic associations operating as private limited companies and foundations. The data needed to prepare the analysis was collected through a questionnaire, the creation of which began in the spring of 2022, and which was carried out in the spring of 2023. The questions were prepared mainly in the form of matrix questions, but later open questions were also added. The questionnaire was prepared in Estonian and through practical application such as Google Forms.

The main topic of the questionnaire survey and analysis was how the Estonian social economic associations realize their goals and what are the supporting and hindering factors affecting the successful realization of these goals. The questionnaire survey also explained in more detail what existing various hindering factors influence Estonian social and economic associations and what could be possible solutions to reduce or eliminate these hindering factors.

Abraham Maslow's theory of human needs and Eliyahu M. Goldratt's theory of limitations are chosen as the basic theories in the theoretical and practical part of the thesis. Both these theories were created in the 20th century. Abraham Maslow's theory of human needs deals with the interpretation of the basic needs that play an important role in the existence of different people. The theory of human needs is usually understood as a pyramid, which in turn is divided into five different parts. With the help of these five different parts of the pyramid, it was analyzed what are the activities of social entrepreneurship and social economic associations based on social goals and what is their role in today's society. Through the theory of human needs, it became clear that social entrepreneurship

plays an important role in society and the task of many social economic associations is to ensure the various needs of minority groups, necessary for their existence. The analysis also noted how different basic needs can affect the activities of different social economic associations. It turned out that economic associations have quite similar basic needs, and their satisfaction is important.

Eliyahu M. Goldratt's theory of constraints, which falls under organizational theory, was chosen as the second basic theory. This theory is to conceptualize the general effect of the hindering or limiting factors of the organization or association in achieving the main goals. The theory also clearly indicated that in every organization, large or small, there is at least one factor which hinders the activity. The analysis revealed that in the practice of Estonian social economic associations, there are several factors preventing the realization of goals, and solving them is not always easy as they require many resources.

The results of the study revealed that there are direct or indirect hindering factors which affect the realization of the goals of Estonian social economic associations. For example, social economic associations can be affected by poorly formulated, unrealistic, and falsely planned goals. According to the theory, goals and plans must be the opposite of what was mentioned above, because that is the only way they are useful. A factor impacting the social entrepreneurship in Estonia is related to the national system – the results of the study revealed that various shortcomings of the national system reduce and affect the work quality and functioning of Estonian social economic associations. Often, these shortcomings of the national system are rooted in the low funding. As a result, people are losing interest in the field of social entrepreneurship.

Possible observations and recommendations of the author of the thesis regarding the results of the conducted research:

- Although operating as an NGO is gaining more and more popularity in Estonian social entrepreneurship practice, this form of economic association is still not the best choice. Rather, you could choose to operate as a company, because they are supported more by the state, but at the same time, control is greater.
- The starting points of the SMART concept should be observed when developing various future. This is necessary for future to play a more effective role in supporting or achieving goals.
- Social economic associations should analyze more the impact of hindering factors and apply them to their advantage with the least possible costs according to Eliyahu M. Goldratt's theory of constraints.

- In the future, the national system could create new support measures or development plans that would solve the socio-economic problems of social entrepreneurship of various NGOs.
- It would be important for the national system and local governments to increase awareness of existing support measures and development plans among entrepreneurs and people interested in the field.
- It is certainly important for a person interested in the field or a starting social economic association to familiarize themselves with the hindering factors and risks found in the field. With such an approach, a certain sense of security is achieved in the activity, since the activity can be threatened by what is not known, as a rule.

The main goal of the thesis was successfully fulfilled: it was learned that there are several different factors affecting the realization of goals in the approaches and practice of Estonian social economic associations. Also, the most basic research tasks of the thesis were realized, which helped to reach the main goal. The theoretical as well as the practical (empirical) part of the thesis will benefit the author himself, because the author has a great interest in this field. In addition, future social workers who take interest in the field of Estonian social entrepreneurship can also benefit. This thesis should give a good overview of the field of social entrepreneurship in Estonia as well as possible approaches, highlighting the positive and negative aspects of this topic. The author supports the opinion that the concepts and practice of social entrepreneurship should further develop, because there are still many people in minority groups in Estonia and supporting them significantly reduces social inequality in the country.

VIIDATUD ALLIKAD

- Aps, J. (2016). *Sotsiaalsed ettevõtted Eestis*. Kasutamise kuupäev: 22.12.2021 , allikas <https://sev.ee/wp-content/uploads/2019/04/sotsiaalsed-ettevotted-eestis.pdf>
- Aps, J., & Kivioja-Ööpik, K. (2015). *Sotsiaalne ettevõtlus: õnnelikud inimesed, elujõulisem majandus*. Kasutamise kuupäev: 11.04.2022, allikas Riigikogu Toimetised: <https://rito.riigikogu.ee/wordpress/wp-content/uploads/2016/02/Sotsiaalne-ettev%C3%B5tlus-%C3%B5nnelikud-inimesed-eluj%C3%B5ulisem-majandus-Jaan-Aps-K%C3%BClli-Kivioja-%C3%96%C3%B6pik.pdf>
- Bankiir, M. (2018). *SMART mudel eesmärkide sõnastamiseks*. Kasutamise kuupäev: 27.03.2023, allikas Leanway: <https://leanway.ee/smart-mudel>
- Eesti keele seletav sõnaraamat. (2009). Kasutamise kuupäev: 03.02.2023, allikas Eesti Keele Instituut: <http://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi>
- Erihoolekandeteenused. (2023). Kasutamise kuupäev: 07.01.2023, allikas Sotsiaalkindlustusamet: <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/et/puue-ja-hoolekanne/erihoolekanne>
- Ettevõtlusvormide võrdlus. (2020). Kasutamise kuupäev: 05.04.2022, allikas Riigiportaal Eesti: <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/ettevotlusvormide-vordlus>
- Fedotova, N. (2022). *Meist*. Kasutamise kuupäev: 20.05.2022, allikas Hariner: <https://www.hariner.ee/Meist.html>
- Gerstlberger, W., & Küttim, M. (2021). *Metoodika*. Kasutamise kuupäev: 12.04.2023, allikas Ringmajanduslike praktikate juurutamise võimaldajad ja barjäärid: <https://ringmajandus.envir.ee/sites/default/files/2022-06/Ringmajanduslike%20praktikate%20juurutamise%20v%C3%B5imaldajad%20ja%20barj%C3%A4%C3%A4rid.pdf>
- Ginter, M., & Jürisaar, K. (2022). *Andmebaas*. Kasutamise kuupäev: 13.03.2023, allikas Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik: <https://sev.ee/andmebaas/enterprises?order=name>
- Heinvere, A. (2020). Kasutamise kuupäev: 27.12.2021, allikas Väärtused: töökollektiivi edu alustalad: <https://www.prudens.ee/vaartused-tookollektiivi-edu-alustalad/>
- Heletäht, H. (2020). *Sotsiaaltransporditeenuse eesmärk ja sisu*. Kasutamise kuupäev: 07.01.2023, allikas Sotsiaaltransporditeenuse juhend kohaliku omavalitsuse sotsiaaltöö ametnikule:

- https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/KOV_noustamisyksus/sotsiaaltransporditeenuse_juhend.pdf
- Jerva, J., & Räpp, A. (2017). *Meist*. Kasutamise kuupäev: 22.05.2022, allikas Põhja-Eesti Pimedate Ühing: <https://ppy.ee/est/meist/>
- Kaljuste, A. (2020). Ettevõtlustoetuste mõju maapiirkonna ettevõtluse arendamisel Muhu valla näitel. *Ettevõtlus ja ettevõtluspoliitika*, lk 8. Kasutamise kuupäev: 05.04.2022, allikas <file:///C:/Users/Downloads/7cb744313bc94412b5390c414c414ba4.pdf>
- Kamal-Chaoui, L. (2020). "Boosting Social Entrepreneurship and Social Enterprise Development in Estonia, In-depth Policy Review". *OECD LEED Papers*, 2020/02.
- Kivioja, K. (2013). Sotsiaalse ettevõtluse kuvand Eesti ajakirjanike hulgas. Kasutamise kuupäev: 22.12.2021, allikas http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/32489/kivioja-oopik_kulli.pdf
- Kooskora, M. (2020). *Sotsiaalne ettevõtlus Eestis: tähelepanu keskmes on inimeste aitamine ja loomingulise taaskasutuse edendamine*. Kasutamise kuupäev: 07.04.2022, allikas Estonian Business School: <https://ebs.ee/fi/node/1174>
- Koppel, M., & Mäe, K. (2022). *Tere tuelmast!* Kasutamise kuupäev: 20.05.2022, allikas Iseseisev Elu: <https://www.iseseisev-elu.ee/>
- Käsk, T. (2022). *Ühingust*. Kasutamise kuupäev: 20.05.2022, allikas Sotsiaalhoole ühing: <https://www.sots.ee/>
- Käär, R., & Koppel, V. (kuupäev puudub). *Meist*. Kasutamise kuupäev: 20.05.2022, allikas Paunküla Hooldekeskus: <https://www.hooldekeskus.ee/meist/>
- Lapina, K. (2021). Sissejuhatus. *Kuulmispuudega inimeste rahulolu toetavate teenustega*. Kasutamise kuupäev: 22.12.2021 , allikas <https://dspace.ttk.ee/bitstream/handle/20.500.12863/3144/Katrin%20Lapina%201%20c3%b5put%20c3%b6%20c3%b6.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Laul, E. (2019). Teoreetiline ülevaade. *Sotsiaalne ettevõtlus Eestis kristlikes usulistest ühendustest samaaria Eesti Misjon näitel*, 9-27 lk. Kasutamise kuupäev: 08.04.2022, allikas https://dspace.emu.ee/xmlui/bitstream/handle/10492/4750/Erkki_Laul_2019MA_%C3%96E_t%C3%A4istekst.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Lillemets, A. (2011). Eesti sotsiaalse ettevõtluse sektori ülevaade. *Eesti sotsiaalse ettevõtluse kogemuste ja olukorra kaardistamine*, 6 lk. Kasutamise kuupäev: 11.04.2022, allikas <https://heakodanik.ee/sites/default/files/files/Eesti%20sotsiaalse%20ettev%C3%B5tluse%20kogemuste%20ja%20olukorra%20kaardistamine.pdf>
- Masseroni, M., & Ravotto, P. (2021). Küsimuste liigid. *Kutseõpilaste ettevamistamine edukaks sisenemiseks homsele tööturule*, lk 24. Allikas: Kutseõpilaste ettevamistamine edukaks sisenemiseks homsele tööturule: https://reactivet.itstudy.hu/sites/default/files/Public/Reactive-VET_Book1_EE_FINAL.pdf
- McLeod, S. (2023). *Maslow's Hierarchy Of Needs Theory*. Retrieved 13.03.2023, from Simply Psychology: <https://simplypsychology.org/maslow.html#The-original-hierarchy-of-needs-five-stage-model>
- Mis on Maarja Küla?* (2021). Kasutamise kuupäev: 20.05.2022, allikas Maarja Küla: <https://maarjakyla.ee/maarja-kula/>
- Mittetulundusühingu asutamine*. (2023). Kasutamise kuupäev: 27.03.2023, allikas Riigiportaal Eesti.ee: <https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/mittetulundusuehingu-asutamine>
- Mägi, J. (2011). A. Maslow inimvajaduste teooria. Kasutamise kuupäev: 03.05.2023, allikas Organisatsioon ja juhtimine: http://web.ametikool.ee/jane/okj/?2._Motivatsioon:Klassikalised_teooriad:Vajaduste_teooriad
- Navross, K. (2016). Sotsiaalse auditi areng. *Sotsiaalne audit: hetkeolukord ja arenguperspektiivid Eestis*, 9-35 lk.
- Nummert, K. (2022). *Meist*. Kasutamise kuupäev: 11.04.2022, allikas Sõbralt Sõbrale: <https://sbraltsobrale.ee/kontakt/>
- Ott, E. (2013). Sotsiaalse ettevõtluse kontseptsiooni kujunemine Eestis praktikate vaatepunktist. *Sotsiaalse ettevõtluse arengulugu*, lk 9-11. Kasutamise kuupäev: 06.04.2022, allikas http://dSPACE.ut.ee/bitstream/handle/10062/31303/ott_eliise.pdf
- Paes, K. (2016). Sotsiaalse ettevõtluse olemus, sotsiaaltöö. *Sotsiaalalal töötavate inimeste teadmised sotsiaalsest ettevõtlusest ja sellega alustamisest*. Kasutamise kuupäev: 23.05.2022, allikas <https://core.ac.uk/download/pdf/79114683.pdf>

- Ploom, J. (2020). *Teenuse eesmärk ja sisu*. Kasutamise kuupäev: 09.01.2022, allikas Väljaspool kodu osutatav üldhooldusteenus: https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/KOV_noustamisyksus/valjaspool_kodu_osutatava_uldhooldusteenuse_juhend.pdf
- Poliitikakujundajad kohtusid kujundamaks sotsiaalse ettevõtluse ja innovatsiooni tulevikku*. (2022). Kasutamise kuupäev: 12.04.2023, allikas Ühiskonnateaduste Instituut: <https://www.tlu.ee/yti/meediavarav/blogid/poliitikakujundajad-kohtusid-kujundamaks-sotsiaalse-ettevotluse-ja>
- Rattner, S. (2006). *What is the Theory of Constraints, and How Does it Compare to Lean Thinking?* Retrieved 13.03.2023, from Lean Enterprise Institute: <https://www.lean.org/the-lean-post/articles/what-is-the-theory-of-constraints-and-how-does-it-compare-to-lean-thinking/>
- Raudsepp, M. (2012). Ettevõtluse arenguvõimalused ettevõtlustoetuste abil Puhja valla näitel. *Ettevõtluse olemus*, lk 7. Kasutamise kuupäev: 05.04.2022, allikas http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/28686/Raudsepp_Maarja.pdf
- Rootalu, K. (2014). Kirjeldav statistika. *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutamise kuupäev: 30.05.2022, allikas <https://samm.ut.ee/kirjeldav-statistika>
- Ruukel, A., & Kose, M. (2022). *Metoodika*. Kasutamise kuupäev: 12.04.2023, allikas Pärnu linna, Pärnumaa, Soomaa ja Matsalu rahvusparkide kestliku turismi aruanne: https://parnu.ee/failid/uuringud/Kestliku_turismi_uuring2022.pdf
- Rähn, A. (2020). Võlanõustamisteenus. *Võlanõustamise sissejuhatav koolitus teenust korraldavatele sotsiaaltöötajatele*. Kasutamise kuupäev: 05.01.2023, allikas <https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/volanoustamisteenus/volanoustamisteenus.pdf>
- Rämmer, A. (2014). Sihipärane valim. *Valimi moodustamine*. Allikas: <https://samm.ut.ee/valimid>
- Saar, E. (2019). *Isiklike sihtide seadmine*. Kasutamise kuupäev: 27.03.2023, allikas Sunergos: <https://www.sunergos.ee/blog/2019/12/30/isiklike-sihtide-seadmine/>
- Saarmann, L. (2018). Uurimismetoodika ja valimi tutvustus. *Finantseerimise võimalused sotsiaalses ettevõtluses Eesti näitel*, 33lk. Allikas: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/61209/saarmann_liis.pdf

- Sihtasutuse asutamine.* (2021). Kasutamise kuupäev: 27.03.2023, allikas Riigiportaal Eesti.ee:
<https://www.eesti.ee/et/ettevotlus/ettevotte-loomine/sihtasutuse-asutamine>
- Sild. (2013). *GoogleForm- küsimustiku koostamine.* Kasutamise kuupäev: 23.05.2022, allikas Youtube: <https://www.youtube.com/watch?v=VYr6iU4rvF0>
- Sild, M. (2017). Sissejuhatus ja kogemusnõustamise põhimõtted. *Kogemusnustamine*, lk 5.
Kasutamise kuupäev: 06.01.2023, allikas
https://www.astangu.ee/sites/default/files/media/Moodul_4_Kogemusno%CC%83ustamine.pdf
- Sotsiaalne ettevõtlus.* (2022). Kasutamise kuupäev: 06.04.2022, allikas Sotsiaalsete ettevõtete võrgustik: <https://sev.ee/kasulikku/sotsiaalne-ettevotlus/>
- Sotsiaalne ettevõtlus Eestis.* (2022). Kasutamise kuupäev: 04.01.2022, allikas Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik: <https://sev.ee/sotsiaalne-ettevotlus-eestis/>
- Sotsiaalne ettevõtte: sotsiaalse mõjuga ettevõtlusvorm.* (2018). Kasutamise kuupäev: 20.04.2023, allikas Euroopa Komisjon: https://eures.ec.europa.eu/social-enterprise-entrepreneurship-social-impact-2018-10-18_et
- Sotsiaalne rehabilitatsioon.* (2023). Kasutamise kuupäev: 09.01.2023, allikas Sotsiaalkindlustusamet: <https://www.sotsiaalkindlustusamet.ee/et/puue-ja-hoolekanne/sotsiaalne-rehabilitatsioon>
- Statistikaameti andmetel kasvab sotsiaalse ettevõtluse populaarsus iga aastaga.* (2021). Kasutamise kuupäev: 22.12.2021, allikas Sotsiaalsete Ettevõtete Võrgustik: <https://sev.ee/2020/03/13/statistikaameti-andmetel-kasvab-sotsiaalse-ettevotluse-populaarsus-iga-aastaga/>
- Teenuse eesmärk ja sisu.* (2022). Kasutamise kuupäev: 09.01.2023, allikas Varjupaigateenus: https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/KOV_noustamisyksus/varjupaigateenuse_juhend.pdf
- Teppan, P. (kuupäev puudub). Abraham Maslow. *Kaasaja õpiteooriate lähtepunktid.* Kasutamise kuupäev: 16.05.2022, allikas
http://stud.sisekaitse.ee/Teppan/Opiteooriad/abraham_maslow.html
- Tänasest on avatud küsitlus eriolukorras narkootikumide tarvitamisest ja teenuste kasutamisest.* (2020). Kasutamise kuupäev: 13.04.2023, allikas Tervise Arengu Instituut:

<https://tai.ee/et/uudised/tanasest-avatud-kusitus-eriolukorras-narkootikumide-tarvitamisest-ja-teenuste-kasutamisest>

Uustal, A., & Eller, J. (2022). *Eesti Pimemassööride Ühing*. Kasutamise kuupäev: 12.04.2022, allikas http://pimemassoorid.ee/Projektid_1/2020_projektid

Vabrit, M., & Arik, E. (2022). *Anname uue elu inimestele ja asjadele*. Kasutamise kuupäev: 22.05.2022, allikas Aktiviseerimiskeskus Tulevik: <https://tulevik.info/>

Vahula, T. (2011). *Uurimismeetodid jagatakse traditsiooniliselt*. Kasutamise kuupäev: 07.03.2023, allikas Kombineeritud metoodika: <https://moodle.ttk.ee/mod/resource/view.php?id=151621>

Vester, N., & Amer, S. (2019). *Eesmärk ja õpiväljundid. Sotsiaalse ettevõtte loomise alused*. Kasutamise kuupäev: 30.05.2022, allikas <https://sisu.ut.ee/sotsiaalneettevotlus/eesmark%26valjundid>

Viljas, R. (2022). *Pood*. Kasutamise kuupäev: 20.05.2022, allikas Hea Hoog: <https://heahoog.ee/>

Võrk, V., & Võrk, M. (2019). *Töömaja*. Kasutamise kuupäev: 12.04.2022, allikas <https://www.toomaja.ee/kontakt/>

Väljataga, T. (2019). *Valimi liigid*. Kasutamise kuupäev: 12.04.2023, allikas Uurimismeetodid: <https://lyitmagister.files.wordpress.com/2019/06/5-kontaktpacc88ev-valim.pdf>

Õun, A. (2020). *Teenuse eesmärk ja sisu*. Kasutamise kuupäev: 10.01.2023, allikas Tugiisikuteenus täiskasvanuile: https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/KOV_noustamisyksus/tugiisikuteenuse_juhend.pdf

Õun, A. (2022). *Teenuse eesmärk ja sisu. Isikliku abistaja teenus*. Kasutamise kuupäev: 05.01.2023, allikas https://sotsiaalkindlustusamet.ee/sites/default/files/content-editors/Jarelevalve/KOV_noustamisyksus/isikliku_abistaja_teenuse_juhend.pdf

Õunapuu, L. (2014). *Kvalitatiivne ja kvantitatiivne uurimisviis sotsiaalteaduste*. Tartu: Tartu Ülikool. Allikas: http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36419/ounapuu_kvalitatiivne.pdf

LISA

LISA 1. Ankeetküsitlus sotsiaalsetele majandusühendustele

1. Millise majandusühenduse vormi kaudu realiseerite sotsiaalset ettevõtlust (vali üks)?

- MTÜ
- SA
- FIE
- OÜ
- AS

2. Hinnake, kas teie majandusühenduse vormiga (MTÜ, SA, OÜ, jt) on sotsiaalset ettevõtlust Eestis hea realiseerida?

Väga halb

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Suurepärase

3. Palun põhjendage, mis põhjusel on teie poolt valitud vormis hea sotsiaalse ettevõtlusele keskenduda või sellega tegeleda?

Teie vastus:.....

4. Hinnake, kas teie tegevus sotsiaalse ettevõtluse valdkonnas parandab inimeste heaolu ja muudab elukvaliteeti paremaks?

Ei muuda/ei mõjuta

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Otseselt muudavad/mõjutavad

5. Märkige kõik valikud, mida te suudate sotsiaalse ettevõtmise käigus oma klientidele pakkuda (vali üks või mitu)?

- Aktiviseerime kliente tegevustes osalema (koostöö)
- Õpetame põhilisi toimetulekuoskusi
- Tööharjumuste ja oskuste kujundamine
- Juhendame, kuidas kasutada tehnoloogiaid
- Nõustame, kui inimesel on probleem
- Õpetame meeskonnatöös osalemist
- Juhendame tegevustes osalemisel
- Korraldame karjäärinõustamisi
- Oskused käelistes tegevustes
- Arendame inimese elulisi oskusi
- Inimestel on võimalus teenida raha
- Muu:.....

6. Hinnake, kas teie majandusühendusel on sotsiaalse ettevõtlusega tegelemisel tulevikuplaane?

Hetkel ei ole mõelnud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Meil on palju plaane

7. Hinnake, kas teie majandusühendusel on tulevikuplaane lähiajal plaan realiseerida või lükkuvad need kaugemasse tulevikku?

Pole plaanis

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Prioriteetne plaan ellu viimisel

8. Kui vastasite eelmisele küsimusele pigem jaatavalt, siis millised võiksid olla teie majandusühenduse tulevikuplaanide realiseerimise tegevused?

- Suurendame turundustegevust
- Teeme rohkem koostööd kohalike omavalitsustega
- Loome/kasutame uusi innovaatilisi tehnoloogiaid
- Teeme koostööd teiste sarnaste ühendustega
- Võtame kasutusele uusi teenuseid
- Laiendame tegevust sotsiaalses ettevõtluses
- Muu:.....

9. Hinnake, kas teie majandusühendusel on sotsiaalsete eesmärkide realiseerimise ja tegevuse juures toetavaid tegureid?

Ei ole teada

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga palju

10. Millised hetkel eksisteerivad toetavad tegurid mõjutavad teie majandusühenduse eesmärkide või tegevuste realiseerimist?

- Toetav keskkond
- Töötajate pühendumus
- Innovaatilised tehnoloogiad
- Toetuste olemasolu
- Klientide/abivajajate positiivsed kogemused
- Klientide rohkus
- Koostöö kohalike omavalitsustega
- Muu:.....

11. Hinnake, millisel määral võivad teised toetavad tegurid mõjutada sotsiaalse ettevõtluse realiseerimist?

1) Toetav keskkond

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

2) Töötajate pühendumus

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

3) Innovaatilised tehnoloogiad

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

4) Toetuste olemasolu

Ei mõjutaks

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Toetaks tegevust olulisel määral

5) Klientide/abivajajate positiivsed kogemused

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

6) Klientide rohkus

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

7) Hinnake, kui valisite 10. küsimuses "MUU" valiku

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

12. Palun põhjendage, millist mõju avaldavad toetavad tegurid eesmärkide realiseerimisel?

Teie vastus:.....

13. Hinnake, kas teie majandusühendusel on eesmärkide või tegevuste realiseerimise juures takistavaid tegureid?

Pole üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Väga palju

14. Millised takistavad tegurid võivad mõjutada eesmärkide või tegevuste realiseerimist teie majandusühenduses praegusel ajal?

- Covid-19 pandeemia
- Energiakriis
- Riigisisene töajõupuudus
- Venemaa-Ukraina sõda
- Klientide vähesus
- Kõrged kütuse hinnad
- Vähenenud koostöö teiste majandusühendustega
- Spetsialistide puudus
- Muu:.....

15. Hinnake, millisel määral võivad teised takistavad tegurid mõjutada sotsiaalse ettevõtluse realiseerimist?

1) Covid-19 pandeemia

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

2) Energiakriis

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

3) Riigisisene töajõupuudus

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3

- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

4) Venemaa-Ukraina sõda

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

5) Klientide vähesus

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

6) Kõrged kütuse hinnad

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

7) Vähene koostöö teiste majandusühendustega

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

8) Spetsialistide puudus

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

9) Hinnake, kui valisite 14. küsimuses "MUU" valiku

Ei mõjuta üldse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Mõjutab väga olulisel määral

16. Palun põhjendage, millist mõju avaldavad takistavad tegurid eesmärkide realiseerimisel?

Teie vastus:.....

17. Hinnake, kas teie majanduseühenduse sihtgrupid on kaasatud majandusühenduse tegevustesse?

Pole kaasatud meie tegevustesse

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

On kaasatud alati meie tegevustesse otseselt

18. Palun põhjendage, kuidas ja millisel määral sihtgruppide kaasamine mõjutab sotsiaalse ettevõtluse tegevust ja eesmärkide realiseerimist?

Teie vastus:.....

19. Kas riiklik süsteem on aidanud kaasa sotsiaalse ettevõtluse realiseerimisse?

Ei ole aidanud

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Aitab sageli

20. Millist tuge oleks riikliku süsteemi poolt enim vaja, et eesmärged ja tegevused oleks hea realiseerida?

Teie vastus:.....

21. Kas teie majandusühenduse eesmärkide ja tegevuste realiseerimine on edukalt läinud?

Mitte eriti

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

Suurepäraselt

1) Palun põhjendage, kui vastasite eelmisele küsimusele alla kolme palli.

Teie vastus:.....

22. Palun põhjendage, mis on teie majandusühendusel eesmärkide ja tegevuste realiseerimise juures edukalt läinud?

Teie vastus:.....